

**ΓΕΩΠΟΝΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΦΥΤΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΑΝΘΟΚΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΤΟΠΙΟΥ**

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΟΠΙΟΥ**

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

Σχεδιασμός περιβάλλοντος χώρου αγροτουριστικής μονάδας στον οικισμό Τρίοδος Μεσσηνίας

Ξηρόκωστας Π. Ναπολέον

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:
Μαρία Παπαφωτίου, Καθηγήτρια ΓΠΑ

**ΑΘΗΝΑ
2023**

**ΓΕΩΠΟΝΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΦΥΤΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΑΝΘΟΚΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΤΟΠΙΟΥ**

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

Σχεδιασμός περιβάλλοντος χώρου αγροτουριστικής μονάδας στον οικισμό Τρίοδος Μεσσηνίας

“Environmental design of an agriculturist unit in the Triodos settlement of Messenia”

Ξηρόκωστας Π. Ναπολέον

Εξεταστική Επιτροπή:

Μαρία Παπαφωτίου, Καθηγήτρια ΓΠΑ (επιβλέπουσα)

Παρασκευοπούλου Αγγελική, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια ΓΠΑ

Γκόλτσιου Αικατερίνη, Επίκουρος Καθηγήτρια ΓΠΑ

Σχεδιασμός περιβάλλοντος χώρου αγροτουριστικής μονάδας στον οικισμό Τρίοδος Μεσσηνίας

ΠΜΣ Αρχιτεκτονική Τοπίου
Τμήμα Επιστήμης Φυτικής Παραγωγής
Εργαστήριο Ανθοκομίας και Αρχιτεκτονικής Τοπίου

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η μελέτη έχει ως θέμα το σχεδιασμό ενός αγροτουριστικού καταλύματος στον οικισμό Τρίοδο Μεσσηνίας. Στο νομό Μεσσηνίας τα τελευταία χρόνια γίνονται προσπάθειες για την ανάπτυξη τόσο του τουρισμού γενικότερα, όσο και των εναλλακτικών μορφών του, όπως είναι ο αγροτουρισμός. Με την εκπόνηση της παρούσας πτυχιακής εργασίας, επιδιώκεται η παρουσίαση του αγροτουρισμού στο θεωρητικό κομμάτι της έρευνας και η υπάρχουσα μορφή του στο νομό Μεσσηνίας.

Η βασική επιδίωξη ήταν η δημιουργία μιας αγροτουριστικής μονάδας απόλυτα ενταγμένης στο φυσικό τοπίο, κατασκευασμένης στο μεγαλύτερο τμήμα της από φυσικά υλικά όπως οικολογικός σοβάς, χαλίκι, αδρανή υλικά, πατημένο χώμα και ξύλο. Το βίωμα της κατοίκησης ανάμεσα στις ελιές σε συνδυασμό με το υγρό στοιχείο και τα αρωματικά βότανα, δημιουργούν ένα περιβάλλον ιδανικό για χαλάρωση, αναψυχή και επαναπροσδιορισμό της σχέσης του ανθρώπου με την φύση.

Ο επισκέπτης – αγροτουρίστας θα έχει την ευκαιρία να βιώσει την συγκομιδή της ελιάς (Νοέμβριο με Ιανουάριο), την επεξεργασία της ελιάς σε συνεργαζόμενο ελαιοτριβείο πλησίον του συγκροτήματος καθώς και την γευσίγνωσία του φρέσκου ελαιόλαδου αμέσως μετά την παραγωγή του. Στη συνέχεια, το Μάρτιο θα μπορεί να συμμετάσχει στο κλάδεμα των δέντρων και στον θρυμματισμό των αφαιρούμενων κλάδων. Καθ' όλη την διάρκεια του έτους ο επισκέπτης θα έχει την ευκαιρία να παράγει παράγωγα της ελιάς, όπως πάστα ελιάς, κερί από ελαιόλαδο και σαπούνι απόελαιόλαδο. Ταυτόχρονα στο συγκρότημα προτείνονται καλλιέργειες βοτάνων από τα οποία θα γίνεται η εξαγωγή ελαίων. Όλο το χρόνο στο μπιστόνι θα φυτεύονται οπωροκηπευτικά διαφορετικά ανάλογα την εποχή ώστε ο επισκέπτης να έχει την ευκαιρία να γεύεται προϊόντα που ο ίδιος θα συλλέγει από την γη. Δράσεις όπως επισκέψεις στο ποτάμι (Πάμισος Ποταμός) για κανό ή περίπατο πλάι στην όχθη και παρατήρηση της πανίδας, πολιτιστικές επισκέψεις στην αρχαία Μεσσήνη θα οργανώνονται όλο το χρόνο ώστε ο επισκέπτης να ανακαλύπτει το μεσσηνιακό τοπίο.

Επιστημονική Περιοχή: Αρχιτεκτονική Τοπίου

Λέξεις κλειδιά: Αγροτουρισμός, ελιά, Μεσσηνία

Environmental design of an agriculturist unit in the Triodos settlement of Messenia

MSc Landscape Architecture
Department of Plant Production Science
Laboratory of Floriculture and Landscape Architecture

ABSTRACT

The object of this study is the design of an agricultural hub located at Triodos settlement in Messenia. In Messenia, during the past few years, there have been efforts of development of tourism in general as well as its alternatives such as agricultural tourism. This thesis aims at presenting agricultural tourism theoretically from its historical evolution, the agricultural tourists' profile, up to its current form in the Messinian region.

The goal was the formation of an agricultural touristic unit, totally integrated in its surroundings, constructed using materials such as eco-friendly plaster, gravel, inert materials, rammed earth, tree trunks and Corten beams. The whole experience of living within an olive grove is enhanced through the use of water surfaces and aromatic herbs, creates an ideal environment for relaxation, rehabilitation and redefinition of the human-nature relationship.

The visitor-agritourist will have the opportunity to experience the olive harvest (November through January), the processing of the olive in a nearby collaborative oil press, as well as the tasting phase of the freshly made olive oil, right after its production. In March they will participate in the olive trees trimming ritual. Olive paste, olive soap and even olive wax will be accessible to the visitors for production, during the whole year. In the meantime, essential oils will be available through the cultivation of aromatic herbs. Throughout the year various agricultural products are planted depending on the season so that the visitor will be able to taste self-harvested products. The agritourists will discover the Messinian scenery through cultural visits at the local archaeological site of Ancient Messina and by walking along or canoeing in the Pamisos river.

Scientific area: Landscape Architecture

Keywords: Agritourism, olive tree, Messenia

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1	1 ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	04-05
2	1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	06-07
3	1 ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	08
	3.Α Ο ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥ	09
	3.Β ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	10
4	1 ΜΕΣΣΗΝΙΑΚΗ ΓΗ	11
	4.Α ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	12
	4.Β ΣΗΜΕΙΑ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ	13
	4.Γ ΤΟ ΚΛΙΜΑ	14
5	1 ΑΡΧΑΙΑ ΜΕΣΣΗΝΗ	15-16
6	1 Η ΕΛΙΑ	17
	6.Α 1 ΜΑΥΡΟΣ ΧΡΥΣΟΣ	18
	6.Β 1 Η ΣΥΓΚΟΜΙΔΗ ΤΗΣ ΕΛΙΑΣ	19
	7.Γ 1 ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΙ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ	20
7	1 ΠΡΟΤΥΠΟ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ART FARM	21-23
8	1 ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΥΡΥΤΕΡΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΛΑΙΩΝΑ	24-32
9	1 ΠΕΔΙΟ ΜΕΛΕΤΗΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	33-38
10	1 ΠΡΟΤΑΣΗ	39-66
11	1 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	67-69
12	1 ΠΗΓΕΣ ΕΙΚΟΝΩΝ	70-71
13	1 ΠΗΓΕΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ	72-73

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ | 1

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Με αφορμή την ολοκλήρωση της διетуός φοίτησης μου στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Αρχιτεκτονικής Τοπίου του Γεωπονικού Πανεπιστήμιου Αθηνών , θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τους καθηγητές και τις καθηγήτριες που συνάντησα κατά τη διάρκεια των μεταπτυχιακών σπουδών μου, για το σύνολο των γνώσεων που μου προσέφεραν.

Ιδιαίτερα, θα ήθελα να ευχαριστήσω το διδακτικό προσωπικό του Τμήματος Επιστήμης Φυτικής Παραγωγής για την συμβολή τους στην πραγματοποίηση των μεταπτυχιακών μου σπουδών.

Ευχαριστώ θερμά την επιβλέπουσα μου, Καθηγήτρια Δρ Παπαφωτίου_Μαρίαγια την πολύτιμη καθοδήγηση, την υποστήριξη και τις γνώσεις που μου προσέφερε κατά την διάρκεια εκπόνησης της διπλωματικής εργασίας, καθώς και καθ' όλη τη διάρκεια του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών.

Ευχαριστώ ιδιαίτερος την Αναπ. Καθ. Δρ. Παρασκευοπούλου Αγγελική και την Επικ. Καθ. Δρ. Γκόλτσιου Αικατερίνη για την συμμετοχή τους στην επιτροπή αξιολόγησης της διπλωματικής μου εργασίας αλλά και για τον ουσιαστικό χρόνο που μου αφιέρωσαν σε όλα τα στάδια των μεταπτυχιακών μου σπουδών .

Τέλος, ευχαριστώ θερμά την οικογένεια και τους φίλους μου για την αδιάκοπη υποστήριξη τους.

Με την άδεια μου, η παρούσα εργασία ελέγχθηκε από την εξεταστική Επιτροπή μέσα από λογισμικό ανίχνευσης και λογοκλοπής που διαθέτει το ΓΠΑ και διασταυρώθηκε η εγκυρότητα και η πρωτοτυπία της.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ | 2

Δεδομένου ότι η Καλαμάτα και η ευρύτερη περιοχή της Μεσσηνίας έχει γνωρίσει ραγδαία ανάπτυξη και αύξηση του τουρισμού τα τελευταία δέκα χρόνια, έχουν τεθεί οι βάσεις για την περαιτέρω τουριστική ανάπτυξη και εξωστρέφεια της περιοχής. Η αεροπορική σύνδεση του αερολιμένα Καλαμάτας με δεκάδες πόλεις της Ευρώπης, σε συνδυασμό με το ασφαλές νέο οδικό δίκτυο που τη συνδέει με την πρωτεύουσα, την Αθήνα, καθιστούν την περιοχή εύκολα προσβάσιμη από μεγάλη μερίδα πληθυσμού, εντός και εκτός ελλαδικού χώρου. Ακόμη, την τελευταία πενταετία έχει παρατηρηθεί μία στροφή εκμετάλλευσης του παραλιακού μετώπου της Καλαμάτας ως προς τις εμπορικές δραστηριότητες και τις δραστηριότητες αναψυχής, ενώ έχουν δημιουργηθεί και λειτουργούν και μεγάλες μονάδες τουριστικών καταλυμάτων.

Αναγνωρίζοντας, λοιπόν, την τάση της εποχής που θέλει την πόλη της Καλαμάτας και την ευρύτερη περιοχή της να αναπτύσσεται συνεχώς και να ανοίγεται σε επιχειρήσεις, ιδιώτες, δημόσια και ευρωπαϊκά προγράμματα, δεν πρέπει να αγνοηθεί ο κίνδυνος αλλοίωσης του μεσσηνιακού τοπίου και των ορεινών και πεδινών οικισμών του, εξαιτίας μιας πιθανής υπερεκμετάλλευσης, καθώς, παρ' όλο που το μεγαλύτερο ποσοστό των ορεινών και πεδινών οικισμών παραμένει ανέπαφο και αυθεντικό, παρατηρούνται προσπάθειες παρέμβασης και αξιοποίησης κάποιων από αυτούς.

Ο ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ | 3

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

3.Α Ο ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥ

Σύμφωνα με τον ΕΟΤ αγροτουρισμός είναι: *Η τουριστική εκείνη δραστηριότητα, που αναπτύσσεται σε χώρο μη αστικό από τους απασχολούμενους κυρίως στην γεωργία, σε μικρές μονάδες οικογενειακής, ή συνεταιριστικής μορφής, με στόχο τη δημιουργία συμπληρωματικού εισοδήματος στον τοπικό πληθυσμό, τόσο από την ενοικίαση των καταλυμάτων τους στους τουρίστες, όσο και από την τροφοδοσία αυτών με προϊόντα τοπικής παραγωγής καθώς επίσης και προϊόντων συναφών δραστηριοτήτων (χειροτεχνίας-οικοτεχνίας) (1).*

Είναι ένα από τα πολλά είδη του εναλλακτικού τουρισμού, που έχουν αναπτυχθεί τα τελευταία χρόνια και συνδέεται με τον Τουρισμό της Υπαίθρου. Περιλαμβάνει κυρίως δραστηριότητες που συνδέονται με τις αγροτικές ασχολίες, την παραδοσιακή κουζίνα και τα προϊόντα της περιοχής, καθώς και με το πολιτιστικό περιβάλλον της αγροτικής περιοχής. Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του, είναι η ενσωμάτωσή του στις τοπικές κοινωνίες και η αλληλεπίδρασή του με την κύρια απασχόληση των κατοίκων, των περιοχών αυτών, σε οτιδήποτε αφορά τον πρωτογενή τομέα. Μπορεί να συμβάλει στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη των περιοχών αυτών, βοηθώντας έτσι και τους μόνιμους κατοίκους της περιοχής (2).

Ο διαχωρισμός του Αγροτουρισμού μπορεί να γίνει βάσει δύο γενικών κατηγοριών που αφορούν τη δραστηριοποίηση των αγροτουριστών. Τον αμιγή αγροτουρισμό και το σύνθετο αγροτουρισμό.

Ο αμιγής αγροτουρισμός, περιλαμβάνει δραστηριότητες σχετικές με τον τρύγο (Εικ.1), τον θερισμό, τη φροντίδα των ζώων κ.ά., αλλά και δραστηριότητες ψυχαγωγικού περιεχομένου, όπως ιππασία, ψάρεμα κ.ά.

Ο σύνθετος αγροτουρισμός, περιλαμβάνει εκτός των δραστηριοτήτων του κλασσικού αγροτουρισμού και ασχολίες σχετικές με αθλητισμό, θρησκεία κ.ά. (3).

Σύμφωνα τώρα με το είδος των καταλυμάτων, ο Αγροτουρισμός διακρίνεται σε παραδοσιακό, σύγχρονο, συνεταιριστικό και αριστοκρατικό. Στον παραδοσιακό η διαμονή γίνεται σε παραδοσιακό αγρόκτημα, στο σύγχρονο σε ξενοδοχείο ή κάποιο ξενώνα, στον συνεταιριστικό σε καταλύματα αγροτικών συνεταιρισμών και στον αριστοκρατικό σε ξενοδοχεία πολυτελείας (2).

Στη διεθνή μάλιστα βιβλιογραφία, οι πιο γνωστές μορφές του είναι ο Οικο- αγροτουρισμός (που συνδυάζει στοιχεία του αγροτουρισμού και του οικοτουρισμού), οι αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί, ο αγροτουρισμός από εθελοντές, η διαμονή σε αγροκτήματα και η διαμονή σε μικρά καταλύματα (Bed and Breakfast) η οποία είναι και η πιο διαδεδομένη στη χώρα μας (4).

Στην Ελλάδα, η ανάπτυξη του Αγροτουρισμού, είναι φαινόμενο αρκετά πρόσφατο. Το φυσικό και γεωγραφικό της περιβάλλον ωστόσο, σε συνδυασμό με την ιδιαίτερη ποικιλομορφία της, συνθέτουν έναν προορισμό ιδανικό για τον αγροτουρίστα.

(1) Αποστολόπουλος Κ. και Σδράλη Δ., « Εναλλακτικός και ήπιος τουρισμός Υπαίθρου », Ελληνοεκδοτική, 2009

(2) Τσάρτας Π., Μοίρα Π., Λαγός Δ., Σταμπούλης Γ., Μπάρλας Α., Συνεδρία « Πρόγραμμα επικαιροποίησης γνώσεων αποφοίτων ΑΕΙ στην οργάνωση, διοίκηση τουριστικών επιχειρήσεων και στην προώθηση τουριστικών προορισμών », Αθήνα 2014

(3) Λογοθέτης, Μ., « Αγροτικός Τουρισμός », Εκδόσεις Δωρικός, Αθήνα, 1988

(4) Ανδριώτης Κ., Αειφορία και εναλλακτικός τουρισμός – αγροτουρισμός, οικοτουρισμός και ορεινός τουρισμός, Εκδόσεις Αθ. Σταμούλης, Αθήνα, 2007

Εικόνα 1. συγκομιδή πρώτης ύλης (πηγή: www.yraithros.gr)

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

3.B ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Ο Σύνδεσμος Ενώσεων Αγροτουρισμού Ελλάδας διέπεται από τις παρακάτω αρχές:

- Δέσμευση όλων των Περιφερειακών Ενώσεων Αγροτουρισμού, των εμπλεκόμενων φορέων και επιχειρήσεων να συνεργάζονται μεταξύ τους για την προώθηση κοινών στόχων και πολιτικών για την αγροτουριστική ανάπτυξη στην Ελλάδα.
- Ανάδειξη κοινών δραστηριοτήτων που αποσκοπούν στη γενικότερη ανάπτυξη των επιμέρους αγροτουριστικών περιοχών.
- Δέσμευση όλων των Ενώσεων Αγροτουρισμού για στενή συνεργασία στο πλαίσιο του ΣΕΑΓΕ.
- Ορθολογική διαχείριση των φυσικών πόρων με τρόπο που να διασφαλίζει την αειφόρο ανάπτυξη.
- Διατήρηση της παράδοσης και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Ας ξεκινήσουμε λοιπόν, από το πώς ορίζεται η τάση του αγροτουρισμού, καθώς και πού μπορείτε να ζησετε την εμπειρία αυτή. Ο αγροτουρισμός είναι η «γέφυρα» μεταξύ αγροτών και καταναλωτών. Είναι το σημείο τομής, όπου ο ένας μπορεί να βοηθήσει τον άλλον χωρίς να προσφέρει κάποιο αγαθό, αλλά προσφέροντας κάποια υπηρεσία στον τουρισμό. Στον αγροτουρισμό οι άνθρωποι βιώνουν τη ζωή στη Φύση μέσα από δραστηριότητες όπως το μάζεμα φρούτων και λαχανικών, εξορμήσεις στα δάση και το γειτονικό περιβάλλον, καθώς μαθαίνουν επίσης, τον τρόπο παραγωγής πρώτης ύλης (Εικ. 2) που οι ίδιοι βρίσκουν στο σουπερμάρκετ, αλλά και πώς τα επεξεργάζεται η κάθε φάρμα. Το αξιοσημείωτο σε αυτή τη μορφή τουρισμού είναι η απίθανη αύξηση δημοσιότητας που έχει.

Πιο συγκεκριμένα, αξίζει να αναφερθεί πως στην Ελλάδα προσδιορίστηκε, επισήμως, για πρώτη φορά η έννοια του αγροτουρισμού μόλις το 2014. Το άρθρο 28 του Ν. 4276/2014 (ΦΕΚ 155/Α) ορίζει τον αγροτουρισμό ως «η ειδική μορφή τουρισμού υπαίθρου η οποία αφορά την παροχή υπηρεσιών υποδοχής και φιλοξενίας ή και εστίασης σε χώρους λειτουργικά ενοποιημένους με αγροτικές εγκαταστάσεις, οι οποίες προσφέρονται συνδυαστικά με δραστηριότητες που σχετίζονται με την αγροτική παραγωγή, όπως και με την προστασία και ανάδειξη του φυσικού και ανθρωπογενούς αγροτικού τοπίου» (5).

(5) Τσάρτας Π., Μοίρα Π., Λαγός Δ., Σταμπουλής Γ., Μπάρλας Α., Συνεδρία «Πρόγραμμα επικαιροποίησης γνώσεων αποφοίτων ΑΕΙ στην οργάνωση, διοίκηση τουριστικών επιχειρήσεων και στην προώθηση τουριστικών προορισμών», Αθήνα 2014

Εικόνα 2. εκπαίδευση τρόπου παραγωγής πρώτης ύλης (πηγή: www.yraithros.gr)

Η ΜΕΣΣΗΝΙΑΚΗ ΓΗ | 4

ΜΕΣΣΗΝΙΑΚΗ ΓΗ

4.Α ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Ο νομός Μεσσηνίας βρίσκεται στη νοτιοδυτική Πελοπόννησο, και είναι ένας από τους επτά συνολικά νομούς της. Τα 2.991 τ. χλμ του, τον κάνουν να είναι ο τέταρτος μεγαλύτερος νομός της Πελοποννήσου, μετά τους νομούς Αρκαδίας, Λακωνίας και Αχαΐας. Σύμφωνα με την απογραφή του 2021 έχει 159.954 κατοίκους, από τους οποίους 54.100 κατοικούν στην πρωτεύουσα του νομού, την Καλαμάτα, η οποία είναι και το σημαντικότερο λιμάνι της Πελοποννήσου, μετά την Πάτρα.

Παλαιότερα, η πόλη της Καλαμάτας (Εικ.3) είχε μία αρκετά αξιόλογη βιομηχανική και εμπορική δραστηριότητα, αφού συνιστούσε το κύριο εξαγωγικό και εισαγωγικό λιμάνι της νοτιοανατολικής Πελοποννήσου. Όμως, μετά την εξέλιξη των οδικών συγκοινωνιών δραστηριότητα αυτή εξασθένησε. Κύρια θέση στην οικονομία του νομού καταλαμβάνει ο αγροτικός τομέας αλλά και ο τουρισμός, ο οποίος κατά γενική ομολογία παρουσιάζει αυξητικές τάσεις. Τα κύρια αγροτικά προϊόντα του νομού Μεσσηνίας είναι το ελαιόλαδο, οι βρώσιμες ελιές, η κορινθιακή σταφίδα, τα σύκα, τα εσπεριδοειδή και τα κηπευτικά.

Υπάρχουν συνολικά 280 οικισμοί, εκ των οποίων οι 121 πεδινοί, οι 73 ημιορεινοί και οι 85 ορεινοί. Αξίζει να σημειωθεί ότι 144 από τους αγροτικούς οικισμούς δηλαδή άνω του 50% του συνόλου των οικισμών, έχουν πληθυσμό μικρότερο από 250 κατοίκους.

Όσον αφορά την διοικητική διαίρεση σήμερα (Πρόγραμμα Καλλικράτης), οι Δήμοι πουαπαρτίζουν το Νομό Μεσσηνίας είναι οι κάτωθι (6):

1. Δήμος Καλαμάτας,
2. Δήμος Μεσσήνης,
3. Δήμος Πύλου –Νέστορος,
4. Δήμος Τριφυλίας,
5. Δήμος Οιχαλίας,
6. Δήμος Δυτικής Μάνης

Στο ανατολικό τμήμα της Μεσσηνίας βρίσκεται η οροσειρά του Ταΰγετου (Εικ.4), η οποία αποτελεί και το φυσικό όριο με τον νομό Λακωνίας. Οι υψηλότερες κορυφές του (Προφήτης Ηλίας 2.407 m., Νεραΐδοβούνα 2.025 m., Ξεροβούνα 1.852 m.) βρίσκονται ακριβώς στα όρια των δύο νομών. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι κορυφές αυτές αποτελούνπόλο έλξης για πολλούς λάτρεις των υπαίθριων δραστηριοτήτων.

Στο δυτικό τμήμα του νομού υψώνονται τα χαμηλά όρη της Κυπαρισσίας (Αγία Βαρβάρα, 1.218 m.), οι χαμηλότερες προεκτάσεις των οποίων προσεγγίζουν το νοτιότερο ακρωτήριο Ακρίτας (Εικ. 5). Στο κέντρο του νομού, ανάμεσα στο βόρειο τμήμα της οροσειράς του Ταΰγετου και των ορέων της Κυπαρισσίας σχηματίζεται η πεδιάδα της Μεσσηνίας, ενώ μικρότερες πεδιάδες σχηματίζονται στις ακτές του Ιονίου, στις περιοχέςΚυπαρισσίας, Φιλιατρών, Γαργαλιάνων, Πύλου, Μεθώνης κλπ. Στο πεδινό μέρος της Μεσσηνίας, βρίσκονται αρκετά μικρά σε μέγεθος ποτάμια, τα οποία είναι μόνιμης ροής, πράγμα που τους δίνει αφθονία σε επιφανειακά και υπόγεια νερά.

(6) Καταπόδη Α., «Χαρτογραφική απόδοση κοινωνικοοικονομικών δεικτών για ταδιαμερίσματα της πύροπληκτα δημοτικά ΠελοποννήσοΥπό τιςπύρκαγιές τοΥ2007» Αθήνα.2009

Εικόνα 3. Καλαμάτα (πηγή: <https://best-tv.gr>)

Εικόνα 4. Ταΰγετος (πηγή: <https://www.tharrosnews.gr/>)

Εικόνα 5. Ακρωτήριο Ακρίτας (πηγή: <https://www.tharrosnews.gr/>)

ΜΕΣΣΗΝΙΑΚΗ ΓΗ

4.Β ΣΗΜΕΙΑ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ

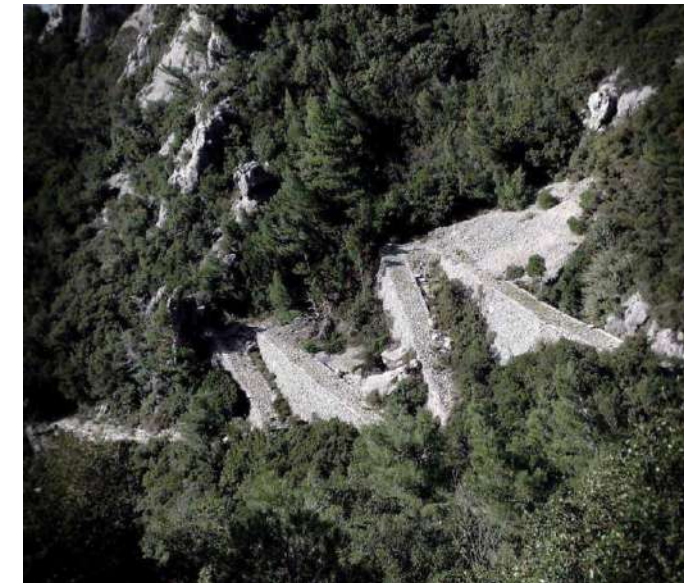
Ο μεγαλύτερος ποταμός από όλους είναι ο Πάμισος, που πηγάζει από τις Βορειοδυτικές πλαγιές του Ταΰγετου, το Τετράζιο όρος και τα όρη της Κυπαρισσίας και τροφοδοτεί με νερό την μεσσηνιακή πεδιάδα. Οι εκβολές του βρίσκονται στον Μεσσηνιακό κόλπο, μεταξύ Καλαμάτας και Μεσσήνης και είναι ελώδεις.

Στα βόρεια σύνορα του νομού ρέει η Νέδα (μαζί με την Αραπίτσα που βρίσκεται στην Νάουσα, αποτελούν τα δύο μοναδικά ελληνικά ποτάμια με θηλυκό όνομα), η οποία πηγάζει μεταξύ Τετράζιου και Λυκαίου, με εκβολές στον Κυπαρισσιακό Κόλπο και δημιουργεί φανταστικούς καταρράκτες (Εικ.7), θέτοντας έτσι τα φυσικά όρια με τον νομό Ηλείας. Στον όρμο του Πεταλιδίου, που βρίσκεται στον Μεσσηνιακό κόλπο, εκβάλλει ο Βελίκας, που πηγάζει από τα βουνά της Κυπαρισσίας. Τέλος, την πρωτεύουσα του νομού Καλαμάτας διασχίζει ο Νέδων ή αλλιώς Νέδοντας. Οι πηγές του βρίσκονται στον Ταΰγετο, ενώ οι εκβολές του στο Μεσσηνιακό κόλπο και συγκεκριμένα στην παραλία της Καλαμάτας(Εικ.8), δυτικά του λιμανιού της πόλης. Στην συγκεκριμένη περιοχή συναντάμε το πετρόχτιστο καλντερίμι Μπίλιοβο (Εικ.6), καθώς και το πέτρινο γεφύρι του Κασκάρικα.

Ο βαθύς Μεσσηνιακός κόλπος, ο οποίος σχηματίζεται μεταξύ της Μεσσηνιακής χερσονήσου στα δυτικά και της χερσονήσου της Μάνης στα ανατολικά, αποτελεί χαρακτηριστικό στοιχείο της ακτογραμμής της Μεσσηνίας. Η ανατολική ακτή του κόλπου είναι βραχώδης στα βόρεια, ενώ στη νότια πλευρά είναι χαμηλή με όρμους. Η Μεσσηνία ανήκει στο βόρειο καμάτι, όπου σχηματίζονται οι όρμοι της Καρδαμύλης, των Κιτριών και βορειότερα του Αλμυρού. Από τον Αλμυρό με προσανατολισμό ανατολικά προς δυτικά αρχίζει ο μυχός του κόλπου, όπου τοποθετείται και η Καλαμάτα. Στο δυτικό άκρο του μυχού βρίσκεται ο όρμος του Πεταλιδίου, όπου σχηματίζει το ακρωτήριο της Κορώνης και φθάνει στο νοτιότερο σημείο, στο ακρωτήριο Ακρίτας.

Εικόνα 8. Παραλία Καλαμάτας (πηγή: προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 6. Καλντερίμι Μπίλιοβο (πηγή: προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 7. Καταρράκτης Νέδας (πηγή: προσωπικό αρχείο)

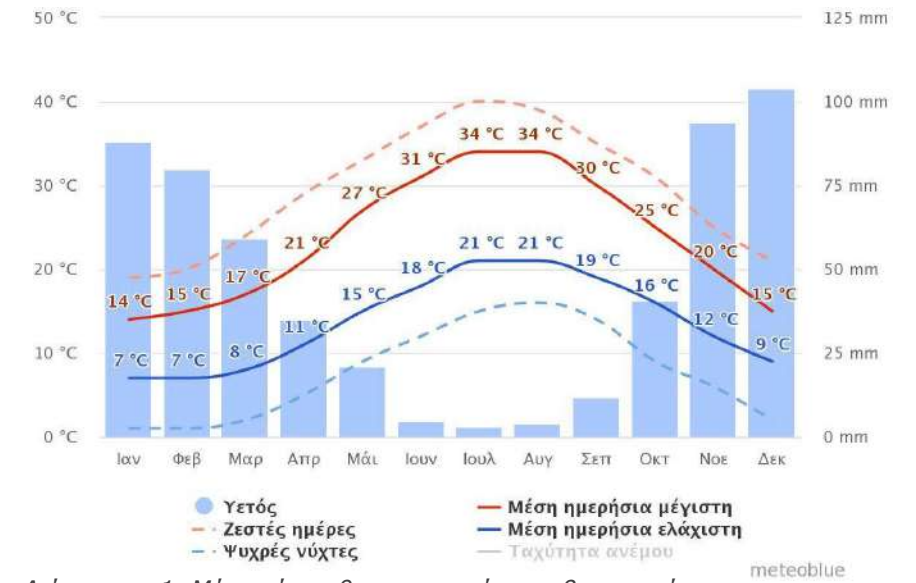
ΜΕΣΣΗΝΙΑΚΗ ΓΗ

4.Γ ΤΟ ΚΛΙΜΑ

Το κλίμα του νομού χαρακτηρίζεται ασθενές μεσογειακό έως τροπικό. Ο νομός Μεσσηνίας παρουσιάζει μεγάλη ηλιοφάνεια και μάλιστα μία από τις μεγαλύτερες στην Ελλάδα. Υπάρχουν αρκετές βροχές που πέφτουν κατά κύριο λόγο στον κατ' άλλα ήπιο χειμώνα. Τα εκτεταμένα καλοκαίρια είναι ζεστά και ξερά. Η ψυχρή περίοδος διαρκεί από το Νοέμβριο μέχρι τον Απρίλιο από όπου ξεκινά η θερμή περίοδος μέχρι τον Οκτώβριο περίπου. Οι βροχοπτώσεις κυμαίνονται από 600 χιλιοστά στα νότια του Νομού (Φοινικούντα-Μεθώνη) μέχρι τα 1500 χιλιοστά στα πιο ορεινά και στα 800-1200 χιλιοστά στις κεντρικές και βόρειες πεδινές και ημιορεινές περιοχές (Διάγρ. 1). Ξηρότερος μήνας είναι ο Ιούλιος, ενώ ο πιο βροχερός θεωρείται ο Νοέμβριος. Η χαμηλότερη μέση μηνιαία θερμοκρασία παρουσιάζεται το Δεκέμβριο και τον Ιανουάριο και είναι κοντά στους 10οC, ενώ αντίθετα η μέγιστη μέση μηνιαία θερμοκρασία παρουσιάζεται τον Ιούλιο και τον Αύγουστο και είναι κοντά στους 28οC (Διάγρ. 3). Η σχετική υγρασία του αέρα σημειώνει τις μεγαλύτερες τιμές στις παράκτιες περιοχές και ελαττώνεται προς το εσωτερικό και στα ορεινά. Οι μήνες Νοέμβριος και Δεκέμβριος αποτελούν τους μήνες με την μεγαλύτερη υγρασία, αφού η μέση τιμή της υγρομετρικής κλίμακας υπερβαίνει τους 80 βαθμούς, ενώ ξηρότεροι μήνες είναι ο Ιούλιος και ο Αύγουστος, με εξαίρεση τις παράκτιες περιοχές όπου οι μέσες τιμές τους υπερβαίνουν μερικές φορές και τους 70 βαθμούς. Το χιόνι αποτελεί σπάνιο φαινόμενο για τα πεδινά και ημιορεινά, αλλά θα το βρει κανείς σχετικά εύκολα στον Ταΰγετο, κυρίως από τον Ιανουάριο έως τον Μάρτιο (Διάγρ. 2).

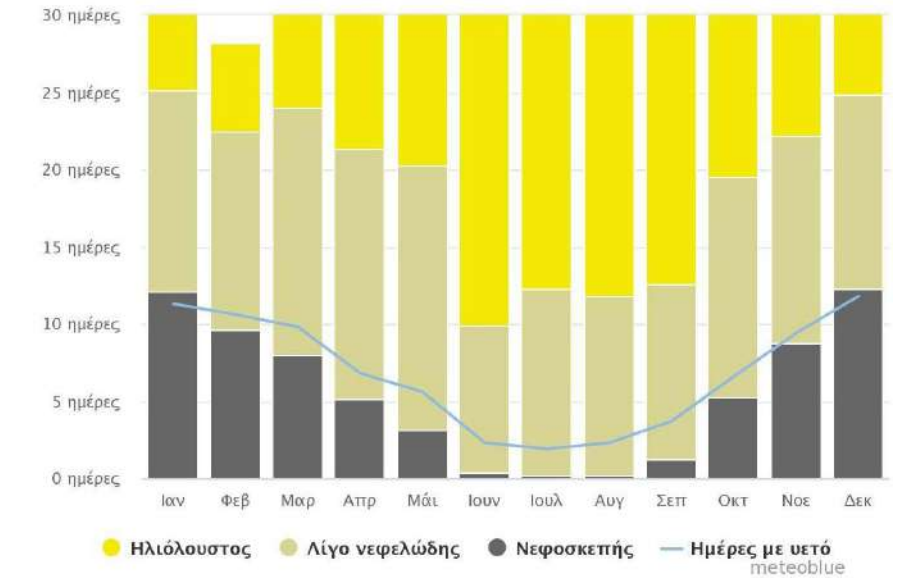
Όλα αυτά τα χαρακτηριστικά κάνουν το Μεσσηνιακό κάμπο, να είναι ιδανικός τόπος για καλλιέργειες πρώιμων και όψιμων προϊόντων. Με έμφαση στα λαχανικά αλλά και τα εσπεριδοειδή αλλά και τα γνωστά σε όλους, ελαιόδεντρα. Οι καλές αυτές συνθήκες του νομού δεν ευνοούν μόνο τις καλλιέργειες, αλλά ευνοούν και την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού και άλλων δραστηριοτήτων, όπως αναφέραμε πιο πάνω, καθ' όλη τη διάρκεια του έτους.

(7) Ιστότοπος :<https://www.meteoblue.gr>

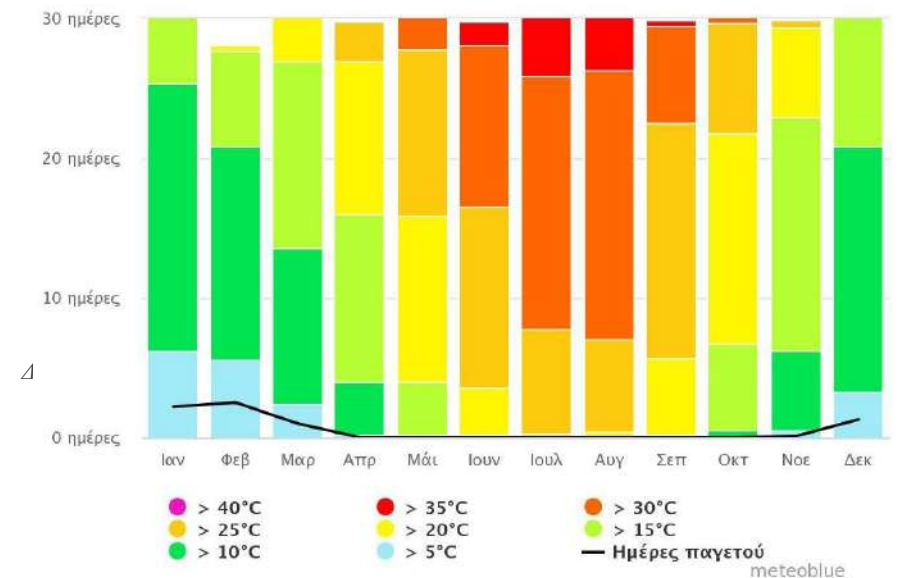
Διάγραμμα 1. Μέσος όρος θερμοκρασιών και βροχοπτώσεων

(πηγή: www.meteoblue.gr)

Διάγραμμα 2. Νεφελώδης, αίθριος και ημέρες βροχόπτωσης

(πηγή: www.meteoblue.gr)

ΑΡΧΑΙΑ ΜΕΣΣΗΝΗ | 5

ΑΡΧΑΙΑ ΜΕΣΣΗΝΗ

Σε απόσταση 30 km από την Καλαμάτα, στους δυτικούς πρόποδες του όρους Ιθώμη κοντά στο σημερινό χωριό Μαυρομμάτη, απλώνεται σε μια μεγάλη έκταση η Αρχαία Μεσσήνη, ένας από τους πιο σημαντικούς αρχαιολογικούς χώρους της Ελλάδας.

Η Αρχαία Μεσσήνη ανασκάπτεται και αποκαλύπτεται σταδιακά από την εποχή της Επανάστασης ενώ λόγω μεγέθους, αλλά και σπουδαιότητας, δίνει θαυμαστές πληροφορίες για το ένδοξο παρελθόν της. Πρόκειται για ένα σπάνιο αρχαιολογικό χώρο, όπου ο επισκέπτης εντυπωσιάζεται στη θέα των ναών, των σπιτιών, των τειχών (Εικ. 11) και των δημόσιων κτιρίων, που σώζονται σε τόσο μεγάλο ύψος και καλή κατάσταση (Εικ. 9), (Εικ. 10).

Η πόλη της Μεσσήνης γνώρισε την ακμή της τον 4ο π.Χ. αιώνα μετά την ήττα των Σπαρτιατών από τον Θηβαίο στρατηγό Επαμεινώνδα, ο οποίος έβαλε τέλος στην μακραίωνη ηγεμονία της Σπάρτης. Δεν καταστράφηκε ποτέ ολοσχερώς. Έτσι μπορούμε σήμερα παρατηρώντας τα ερείπιά της να σχηματίσουμε μια άριστη εικόνα για τη ζωή στα αρχαία χρόνια.

Τα ευρήματα που έχουν δει το φως - κάποιοι πιστεύουν πως αποτελούν λίγο παραπάνω από το ένα τρίτο της αρχαίας πόλης - περιλαμβάνουν ένα αρχαίο θέατρο, την αγορά και το γυμνάσιο, ιερά, ναούς, αγάλματα, πηγές και κατοικίες, πολλά από τα οποία «παίρνουν σάρκα και οστά» μέσα από τις αφηγήσεις του Πausανία.

Ο σχεδιασμός και η κατασκευή του αρχαιολογικού χώρου στηρίχθηκαν στην αρχιτεκτονική δεξιότητα του Ιππόδαμου του Μιλήσιου. Το οικοδόμημα της Αρχαίας Μεσσήνης αποτελεί από τότε τον πρόδρομο των σύγχρονων urban σχεδιασμών ενώ έφερε εξαιρετικά οχυρωματικά τείχη που βοηθούσαν στην ασφάλεια και διατήρηση του μνημείου, όπως το συναντάμε σήμερα.

Τα περισσότερα ευρήματα από τις ανασκαφές φυλάσσονται στο Μουσείο Αρχαίας Μεσσήνης, το διώροφο κτίριο πριν από την είσοδο στον αρχαιολογικό χώρο.

Εικόνα 9. Στάδιο Αρχαίας Μεσσήνης (πηγή: www.travel.gr)

Εικόνα 10. Θέατρο Αρχαίας Μεσσήνης (πηγή: www.greece.terrabook.com)

Εικόνα 11. Τείχη Αρχαίας Μεσσήνης (πηγή: www.travel.gr)

(8) Ιστότοπος: <https://greece.terrabook.com/el/messinia/page/arxaia-messini/>

ΗΕΛΙΑ | 6

6.A ΕΛΙΑ - Ο ΜΑΥΡΟΣ ΧΡΥΣΟΣ ΤΗΣ ΜΕΣΣΗΝΙΑΚΗΣ ΓΗΣ

-Παραγωγή

Η απασχόληση του συνόλου των κατοίκων του οικισμού κινείται γύρω από την ελιά και την εκμετάλλευσή της. Ο αυτοδιαχειριζόμενος συνεταιρισμός ελαιόλαδου του οικισμού αποτελείται από 115 μέλη, τα οποία βιοπορίζονται σχεδόν εξολοκλήρου από την παραγωγή του ελαιόλαδου.

-Ελιά

Η ελιά ή ελαιόδεντρο ή λιόδεντρο είναι γένος καρποφόρων δέντρων της οικογένειας των Ελαιοειδών, το οποίο συναντάται πολύ συχνά και στην Ελλάδα. Ο καρπός του ονομάζεται επίσης ελιά και από αυτόν παράγεται το ελαιόλαδο. Η ελιά υπήρξε το σύμβολο της θεάς Αθηνάς.

Οι καλλιεργούμενες ποικιλίες ελαιοποιήσιμων ελιών στην Ελλάδα είναι δέκα : η Κορωνέικη, η Λιανολιά Κέρκυρας, η Λαδολιά, η Τσουνάτη (μαστοειδής), το Αγουρομάνακο, η Μεγαρείτικη, η Βαλιανολιά, η Αδραμπίνη, η Ματολιά και η Καθρέϊκη.

Σε αυτό το σημείο αξίζει να σημειωθεί η επίσκεψη μου στο παραδοσιακό ελαιοτριβείο ψυχρής ζύμωσης στον οικισμό Σταυροπήγιο Μεσσηνίας. Ακόμα και σήμερα το συγκεκριμένο ελαιοτριβείο χρησιμοποιεί την παραδοσιακή διαδικασία παραγωγής ελαιόλαδου και παράγει μικρές ποσότητες ελαιόλαδου άριστης ποιότητας. Στις εικόνες 12,13 και 14 παρουσιάζεται η διαδικασία εξαγωγής ελαιόλαδου. Ταυτόχρονα, στην εικόνα 15 παρουσιάζεται η εξαγωγή του ελαιόλαδου από σύγχρονο ελαιοτριβείο θερμής ζύμωσης.

Εικόνα 15. Εξαγωγή ελαιόλαδου (πηγή: προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 12. Παραγωγή ελαιόλαδου με ψυχρά ζύμωση (πηγή: προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 13. Παραγωγή ελαιόλαδου με ψυχρά ζύμωση (πηγή: προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 14. Παραγωγή ελαιόλαδου με ψυχρά ζύμωση (πηγή: προσωπικό αρχείο)

6. Β Η ΣΥΓΚΟΜΙΔΗ ΤΗΣ ΕΛΙΑΣ

Ο καρπός της ελιάς ωριμάζει στα μέσα προς τέλη του φθινοπώρου, οπότε και ξεκινάει η συγκομιδή, ή το λιομάζωμα. Η ελιά παραδοσιακά μαζεύεται με το χέρι, και το μάζεμα της ελιάς αποτελεί εδώ και αιώνες σημαντική αγροτική δραστηριότητα σε πολλές περιοχές της Μεσογείου (Εικ.17).

Στη σημερινή εποχή ευδοκίμει ακόμη η παραδοσιακή μέθοδος συγκομιδής, με τη βοήθεια ίσως κάποιων νεότερων εργαλείων: τα κλαδιά περνιούνται με το “χτένι” για να αποσπαστεί ο καρπός με μεγαλύτερη ευκολία και ταχύτητα, ενώ το έδαφος κάτω από την ελιά στρώνεται με λιόπανα ή με ειδικό δίχτυ από συνθετικό υλικό. Σκάλες από ξύλο ή αλουμίνιο χρησιμοποιούνται για το μάζεμα των δυσπρόσιτων κλαδιών.

Αφού πέσουν οι ελιές από το δέντρο, οι αγρότες τινάζουν τα άκρα των ελαιόπανων ώστε να δημιουργηθούν σωροί, οι οποίοι θα καθαριστούν με το χέρι ή με την κοσκινίστρα από χοντρά κλαριά και τσαμπιά προκειμένου να τοποθετηθούν στη συνέχεια σε δοχεία μεταφοράς (κουβάδες, τενεκέδες κλπ.) και σακιά και να μεταφερθούν στον χώρο αποθήκευσης (Εικ.17), (Εικ.18).

Δεν είναι απαραίτητη η απομάκρυνση των φύλλων, αφού υπάρχει στο ελαιοτριβείο ειδικό μηχάνημα που τα απομακρύνει με αέρα. Εναλλακτική τεχνική είναι το “τίναγμα” της ελιάς με ραβδιά, η τεχνική όμως αυτή μπορεί να εφαρμοστεί μόνο όταν έχει ωριμάσει πλήρως ο καρπός και είναι εύκολη η απόσπασή του από το δέντρο.

Τέλος, είναι σύνηθες κατά τη συγκομιδή να κόβονται με πριόνι επιλεγμένα κλαδιά του δέντρου, τόσο για τη διευκόλυνση της συγκομιδής, όσο και για να βοηθηθεί η σωστή ανάπτυξη του δέντρου.

Εικόνα 16. μεταφορά ελαιόκαρπων (πηγή: αρχείο Λαογραφικού Μουσείου Μαντίνας)

Εικόνα 17. συγκομιδή ελαιόκαρπων (πηγή: αρχείο Λαογραφικού Μουσείου Μαντίνας)

Εικόνα 18. Αποθήκευση ελαιόκαρπων (πηγή: αρχείο Λαογραφικού Μουσείου Μαντίνας)

6.Γ ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΙ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΙ ΣΥΝΑΙΤΕΡΙΣΜΟΙ ΣΤΗΝ ΜΕΣΣΗΝΙΑ

Οι Γυναικείοι Αγροτουριστικοί Συνεταιρισμοί αποτελούν ένα σημαντικό οικονομικό, κοινωνικό και πολιτιστικό θεσμό, διότι προάγουν την ανάπτυξη της συλλογικής δράσης των γυναικών, συμβάλλουν ουσιαστικά στην αξιοποίηση των τοπικών πόρων, προσφέρουν συμπληρωματικό εισόδημα στην αγροτική οικογένεια, μεταλαμπαδεύουν τις διαχρονικές ποιοτικές ελληνικές διατροφικές συνήθειες, διατηρούν και προβάλλουν την πολιτιστική κληρονομιά και δημιουργούν συνθήκες συγκράτησης του πληθυσμού στις εστίες του.

Στη χώρα μας λειτουργούν 141 Γυναικείοι Αγροτουριστικοί Συνεταιρισμοί, εκ των οποίων οι 17 βρίσκονται στο νομό Μεσσηνίας, οι οποίοι δραστηριοποιούνται στη μεταποίηση τοπικών προϊόντων και υπηρεσιών εστίασης, στην παραγωγή παραγώγων ελιάς όπως πάστα ελιάς, βρώσιμες ελιές, σαπούνι από ελαιόλαδο, έλαια από αρωματικά βότανα του αγρού και στην προσφορά υπηρεσιών αγροτουρισμού.

Οι γυναίκες, αξιοποιώντας τα αγνά και ποιοτικά προϊόντα της ελληνικής γης, ξαναζωντανεύουν τον υπέροχο διατροφικό πολιτισμό που κληρονόμησαν και με παραδοσιακούς τρόπους παράγουν τρόφιμα υψηλής θρεπτικής αξίας (μεσσηνιακές χυλοπίτες, τραχανά, παξιμάδια από χαρούπι, δίπλες, λαλάγκια), ασφαλή και υγιεινά. Αναβιώνουν την τοπική πολιτιστική παράδοση και προωθούν στην αγορά προϊόντα υψηλής διατροφικής αξίας.

Στα αγροτουριστικά καταλύματά τους ο επισκέπτης έχει τη δυνατότητα να απολαύσει μια άλλη μορφή φιλοξενίας, πιο κοντά στην τοπική κοινωνία και στους ρυθμούς του χωριού, καθώς έχει την ευκαιρία να γευτεί αυθεντικές παραδοσιακές γεύσεις (Εικ. 19) και να γνωρίσει τον αγροτικό τρόπο ζωής.

Εικόνα 19. Γυναικείος Συνεταιρισμός Μελιγαλά (πηγή: Προσωπικό αρχείο)

ΠΡΟΤΥΠΟ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ | 7

ΠΡΟΤΥΠΟ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΣΤΟΝ ΟΙΚΙΣΜΟ ΜΑΝΤΙΝΕΙΑΣ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ

ARTFARM

Κατά τη διάρκεια της επιτόπιας έρευνάς μου στους οικισμούς του Ταΰγετου, επισκέφτηκα το Αγρόκτημα Μαρίνη, γνωστό και ως Art Farm (Εικ. 20). Πρόκειται για έναν πολυχώρο εκδηλώσεων στη φύση, που κατασκευάστηκε με τη στήριξη ενός επιχειρησιακού προγράμματος ανταγωνιστικότητας και επιχειρηματικότητας Ε.Φ.Ε.Π.Α.Ε.33. Ιδιοκτήτης του, είναι ο κύριος Σωτήρης Μαρίνης, μηχανολόγος μηχανικός.

Πρόκειται για ένα χώρο στις πλαγιές του Ταΰγετου, όπου οι επισκέπτες έχουν τη δυνατότητα να έρθουν σε επαφή και να συμμετάσχουν στη διαδικασία παραγωγής αγροτικών προϊόντων, όπως οπωροκηπευτικών, καθώς και στο μάζεμα και την επεξεργασία της ελιάς (Εικ. 21), αλλά και να διανυκτερεύσουν στα δεντρόσπιτα (Εικ.22) που έχει κατασκευάσει ο ίδιος ο κύριος Μαρίνης με την ομάδα συνεργατών του. Ο Pete Nelson, αφού επισκέφθηκε το Art Farm, τασυμπεριέλαβε στο βιβλίο του “New TREEHOUSES of the WORLD”³⁴ λόγω της απλής κατασκευαστικής τους λογικής και του άριστου αποτελέσματος (9).

(9) Ιστότοπος Αγροτουριστικού καταλύματος: <http://www.artfarm.gr>

Εικόνα 20. Αγρόκτημα Art farm (πηγή: Προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 21. Υπαίθρια εργαστήρια Art farm (πηγή: Προσωπικό αρχείο)

ΠΡΟΤΥΠΟ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΣΤΟΝ ΟΙΚΙΣΜΟ ΜΑΝΤΙΝΕΙΑΣ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ

Ένα ακόμη χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της λογικής αποτελεί το υπαίθριο θέατρο που λειτουργεί ως πυρήνας δράσης μέσα στο χώρο, αλλά και ως τοπόσημο – άλλωστε κι εγώ αυτό είδα από μακριά και μου τράβηξε το ενδιαφέρον να επισκεφθώ το συγκρότημα. Πρόκειται για ένα ανοιχτό υπαίθριο θέατρο (Εικ.23), για την κατασκευή του οποίου έχουν χρησιμοποιηθεί πέτρινες πλάκες που πετάχτηκαν κατά την τελευταία αναδιαμόρφωση της κεντρικής πλατείας της Καλαμάτας, της πλατείας Αριστομένους. Εμφανή είναι άλλωστε τα σημάδια του παρελθόντος, σαν το στίγμα της επανάχρησης, καθώς αρκετές από τις πέτρινες πλάκες φέρουν ακόμη κίτρινες λωρίδες του άλλοτε ποδηλατόδρομου στο κεντρικότερο σημείο της πόλης (9).

<<“Αλλά πάντα είχε αυτό το στυλ, με την πέτρα, το παραδοσιακό... δηλαδή αυτό που είχαν πάρει κάτω στο λιμάνι ήταν παλιό εργοστάσιο. Και το πήραν, το έφτιαξαν με τη μητέρα μου από την αρχή... και μετά ασχολήθηκε με το ελαιόλαδο! Και εδώ πέρα βλέπεις όλα τα κομμάτια της πορείας που τα έχει συνδέσει... δηλαδή είναι το θέατρο, θα φτιάξουμε κάτω ένα μικρό λιοτριβί να βγάζουμε το ελαιόλαδο, τα μουσικά που θα κάνουμε και εδώ μέσα το χειμώνα, live και τέτοια...”

Άγγελος Μαρίνης>>

(9) Ιστότοπος Αγροτουριστικού καταλύματος: <http://www.artfarm.gr>

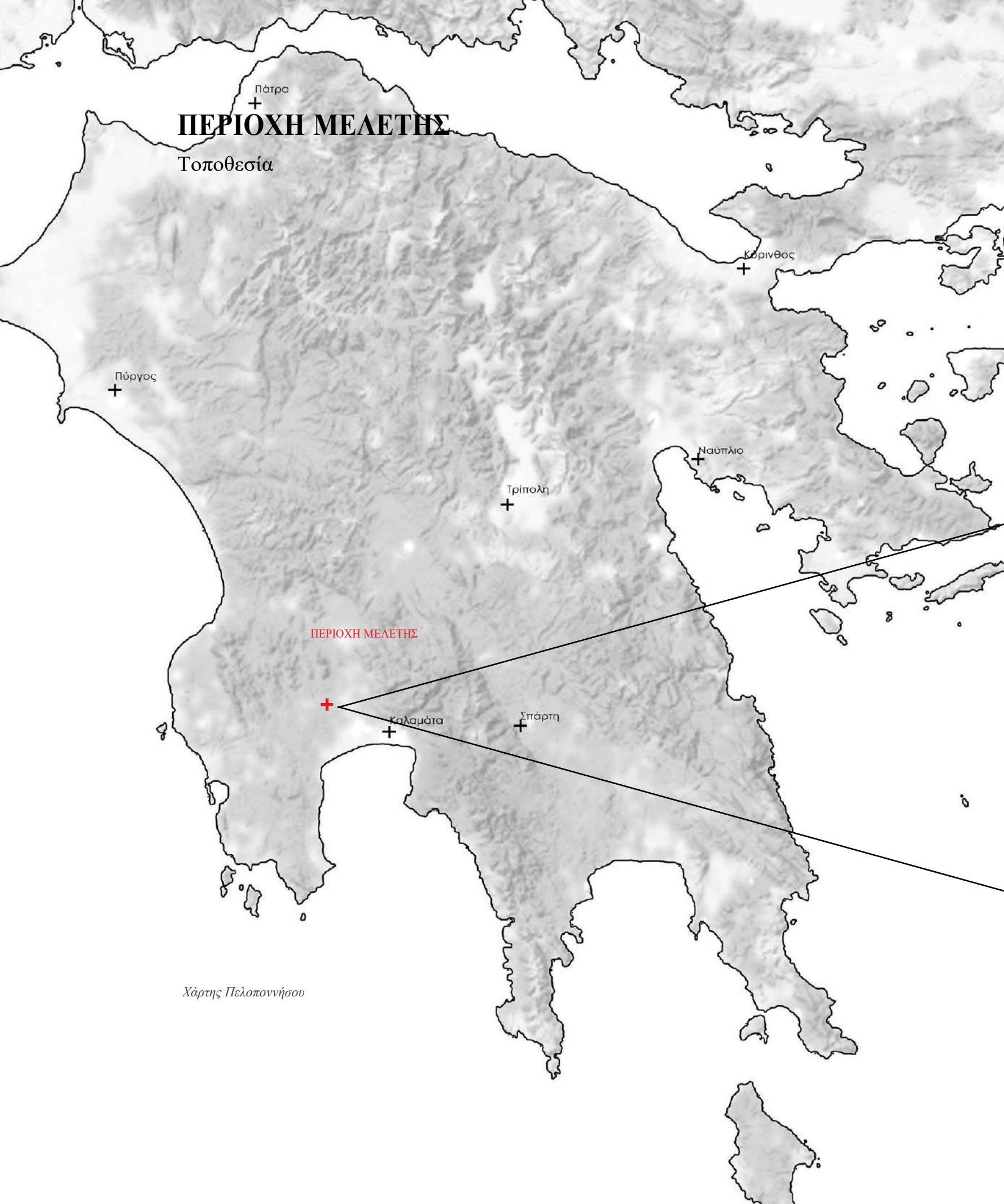
Εικόνα 22. Δεντρόσπιτο στο αγρόκτημα Art farm (πηγή: Προσωπικό αρχείο)

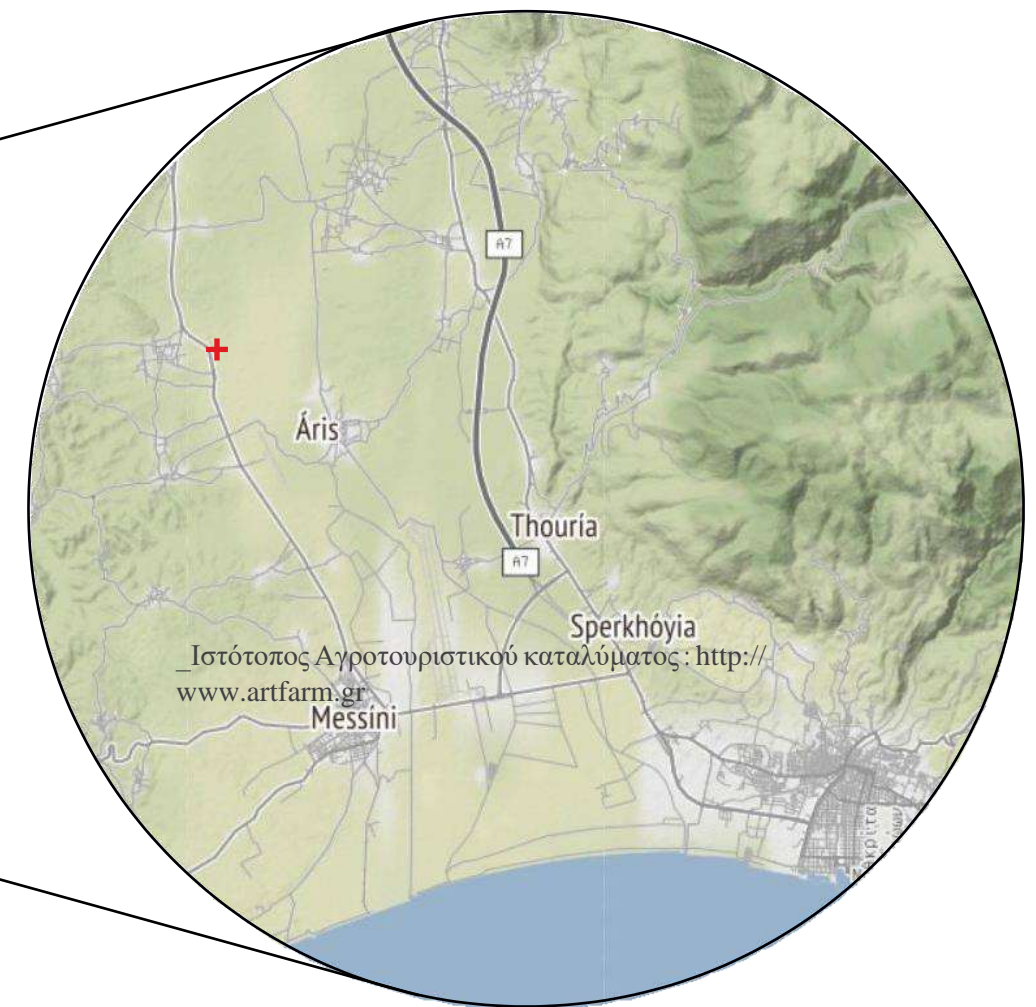
Εικόνα 23. Υπαίθριο θέατρο στο αγρόκτημα Art farm (πηγή: Προσωπικό αρχείο)

ΑΝΑΛΥΣΗ
ΕΥΡΥΤΕΡΗΣ 8
ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ
ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΟΝ
ΕΛΑΙΩΝΑ|

Το πεδίο μελέτης βρίσκεται στο Νοτιοδυτικό τμήμα της Πελοποννήσου, στο νομό Μεσσηνίας μεταξύ της πόλης της Καλαμάτας και της Μεσσήνης, στον οικισμό Τρίοδο.

ΟΙΚΙΣΜΟΣ ΤΡΙΟΔΟΣ

Η Τρίδος είναι χωριό του Δήμου Μεσσήνης, ανήκει στην Περιφερειακή Ενότητα Μεσσηνίας και έχει 155 κατοίκους, σύμφωνα με την Απογραφή του 2021. Βρίσκεται σε υψόμετρο 20 m και μέχρι το 1927 ονομαζόταν Αλητσελεπή.

Δίπλα στο χωριό βρίσκεται το Αεροδρόμιο Τριόδου, που από το 1959 ως το 1970, ήταν το Αεροδρόμιο Καλαμάτας. Ο νέος Διεθνής Αερολιμένας Καλαμάτας βρίσκεται νοτιότερα.

Στον πυρήνα του οικισμού συναντάμε πετρόχτιστες διώροφες κατοικίες (Εικ. 25 και Εικ. 26). Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει πέτρινο διώροφο κτίσμα που στοισόγειο φιλοξενούνταν ελαιοτριβείο και στον όροφο κατοικία (Εικ. 24).

Εικόνα 24. Παραδοσιακή πέτρινη κατοικία στην Τρίοδο (πηγή: Προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 25. Παραδοσιακό πέτρινο ελαιοτριβείο στην Τρίοδο (πηγή: Προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 26. Παραδοσιακή πέτρινη κατοικία στην Τρίοδο (πηγή: Προσωπικό αρχείο)

ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

Τοποθεσία - Ο ελαιώνας

Το πεδίο μελέτης αποτέλεσε ένα αγροτεμάχιο 11 στρεμμάτων πλησίον του οικισμού της Τριόδου, σε εκτός σχεδίου περιοχή δόμησης. Στο συγκεκριμένο αγροτεμάχιο αναπτύσσεται ελαιώνας με 190 ελαιόδεντρα.

Η θέση του ελαιώνα είναι σε κεντροβαρικό σημείο στο Μεσσηνιακό κάμπο. Το αγροτεμάχιο βρίσκεται μόλις 9 km από το αεροδρόμιο της Καλαμάτας, 20km από το λιμάνι και το κέντρο της πόλης της Καλαμάτας.

Σε κοντινή απόσταση βρίσκεται επίσης ο σπουδαίος αρχαιολογικός χώρος της αρχαίας Μεσσήνης, καθώς και πλήθος παραδοσιακών οικισμών που παραμένουν αναλλοίωτοι στην πάροδο του χρόνου (Άνω Βέργα, Αλτομοιρά, Πηγάδια, Μαντινεία, Πύλος και άλλοι).

Η πλησιέστερη παραλία απέχει μόλις 11 km και είναι η παραλία της Μεσσήνης, η Μπούκα.

Σε απόσταση 300 m από τον ελαιώνα βρίσκεται ο ποταμός Πάμισος, το μεγαλύτερο ποτάμι της Μεσσηνίας.

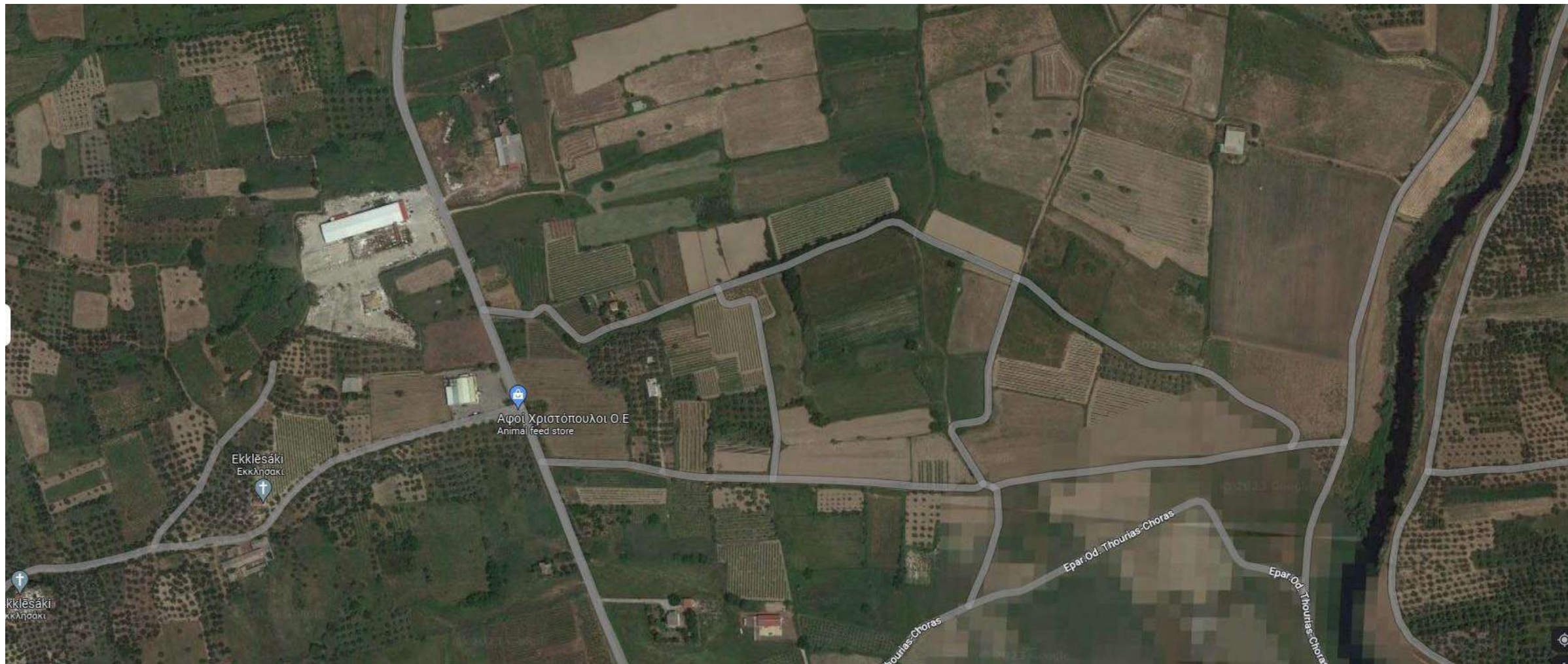
ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

ΧΡΗΣΕΙΣ ΓΗΣ ΚΑΙ ΟΔΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ

Στο διάγραμμα περιγράφεται η θέση του ελαιώνα σε σχέση με το πλησίον περιβάλλον του κάμπου. Σε απόσταση 50m διέρχεται ο περιφερειακός οδικός άξονας που συνδέει την πόλη της Μεσσήνης με την κωμόπολη του Μελιγαλά.

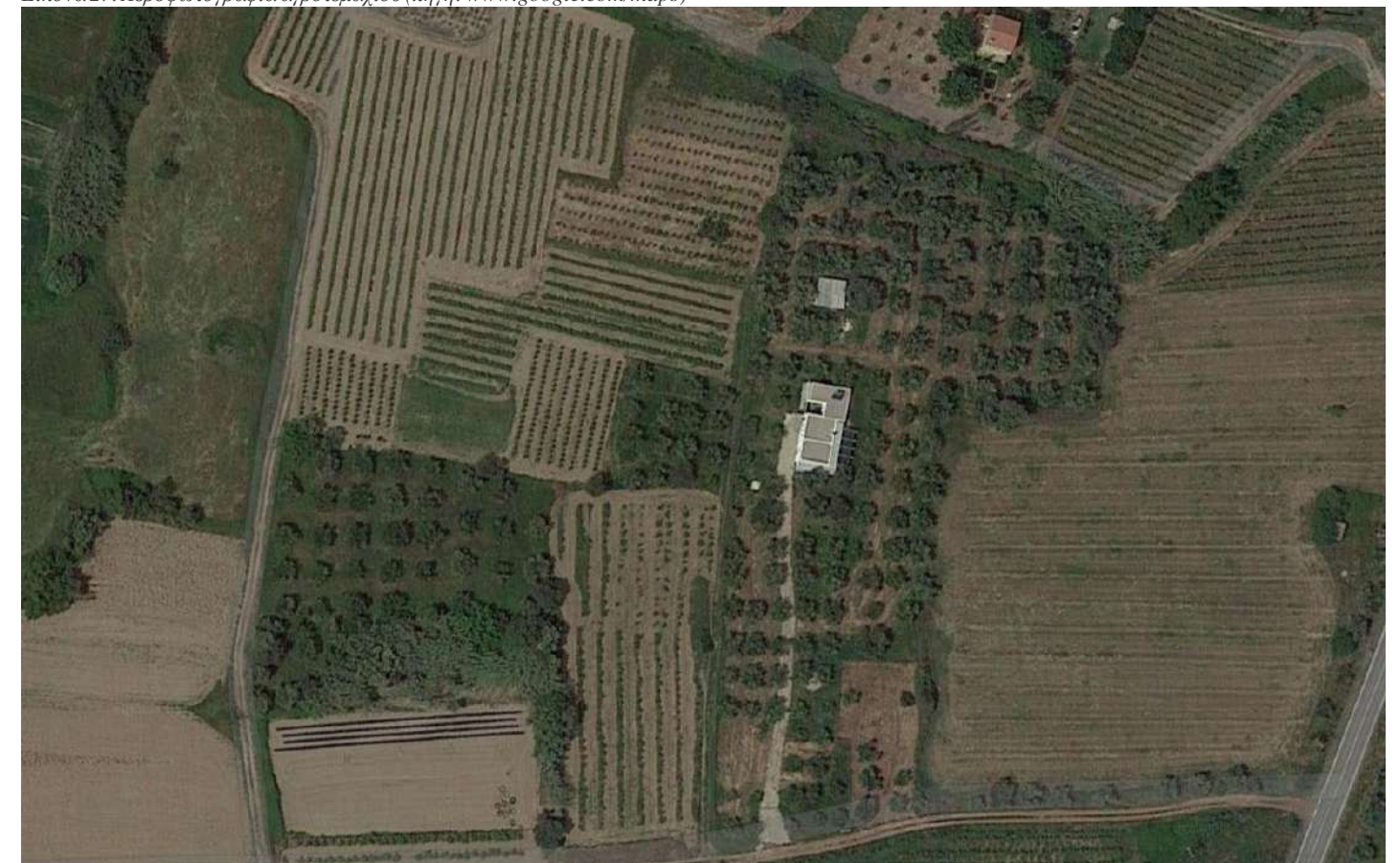
Η πλειοψηφία των αγροτεμαχίων όπως φαίνεται στο διάγραμμα είναι καλλιέργειες σιτηρών, ελιάς και μεσσηνιακής σταφίδας. Σε κοντινή απόσταση βρίσκεται ο ποταμός Πάμισος από τον οποίο μέσω καναλιών γίνεται η άρδευση των καλλιεργήσιμων εκτάσεων. Σε μικρό ποσοστό όπως φαίνεται συναντάμε χερσαία αγροτεμάχια που χρησιμοποιούνται περιοδικά κυρίως για την καλλιέργεια τριφυλλιού.

Εικόνα 26. Αεροφωτογραφία θέσης (πηγή: www.google.com/maps)

Εικόνα 27. Αεροφωτογραφία αγροτεμαχίου (πηγή: www.google.com/maps)

(10) Ιστότοπος: <https://www.google.com/maps>

ΥΓΡΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟ

ΠΑΜΙΣΟΣ ΠΟΤΑΜΟΣ

Ο ιστορικός Πάμισος (Εικ. 29) είναι ο μεγαλύτερος ποταμός της Μεσσηνίας και παρά τις πολλές επεμβάσεις στην κοίτη του και την γενικότερη κακοδιαχείριση, καταφέρνει ακόμα να αποτελεί πηγή ζωής και καταφύγιο για πολλά είδη της πανίδας. Ο Πάμισος πηγάζει από Καρστικές πηγές που βρίσκονται στους δυτικούς πρόποδες των Βρομοβρυσαϊκών βουνών δίπλα από το μαρτυρικό χωριό του Αγίου Φλώρου. Στη βορεινή πλευρά του χωριού, υπάρχουν δύο μικρές λίμνες, τα « Μάτια», απ' όπου ξεκινάει την πορεία του το ποτάμι που εκβάλλει μετά από 22 χιλιόμετρα στον Μεσσηνιακό κόλπο.

Ο Πάμισος κινείται με νότια κατεύθυνση και λίγα χιλιόμετρα μετά τον Άγιο Φλώρο συναντάει το ρέμα Μαυροζούμενα που λανθασμένα θεωρούνταν παλιότερα ο κύριος κορμός του ποταμού. Αμέσως μετά περνάει δίπλα από τον Άρη, όπου βρίσκεται και ένα μικρό φράγμα και συνεχίζει δυτικά του αεροδρομίου πριν καταλήξει στη θάλασσα στη θέση Μπούκα. Ο Πάμισος αναφέρεται ήδη από την αρχαιότητα ως πρωταγωνιστής στη γεωγραφία της πλούσιας Μεσσηνιακής πεδιάδας, την « Μακαρία» όπως την ονόμασε ο Στράβωνας. Ο Πausανίας αναφέρει και σχετική λατρεία του ποτάμιου θεού Πάμισου ως θεού θεραπευτή που στα νερά του γιατρεύονταν τα παιδιά. Στις πηγές του ποταμού στον Άγιο Φλώρο βρισκόταν το αρχαίο ιερό του Ασκληπιού, όπου βρέθηκε αναθηματική στήλη που παρουσιάζει τον ποταμό με τη μορφή μαινόμενου ταύρου και την επιγραφή «ΑΣΚΛΑΠΙΟΔΩΡΟΣ ΠΑΜΙΣΩΙ».

Η σύγχρονη κοίτη του ποταμού δεν έχει καμία σχέση με την ιστορική, καθώς στις αρχές της δεκαετίας του '70 κατασκευάστηκαν αναχώματα και τσιμεντένιες όχθες που τιθάσσαν τον Πάμισο, ο οποίος πλέον σε πολλά σημεία του μοιάζει με ένα μεγάλο τεχνητό κανάλι στο οποίο πραγματοποιούνται βαρκάδες (Εικ. 27 και Εικ. 28). Τμήμα της παλαιάς κοίτης του ποταμού ξεκινά από τις πηγές και κινείται παράλληλα με τον Πάμισο σε μήκος 2,5 περίπου χιλιομέτρων μέχρι τις γέφυρες της Βαλύρας. Ο Πάμισος κρατάει μέσα στα νερά και στη πυκνή παρόχθια βλάστηση μία πλούσια χλωρίδα και πανίδα (11).

Εικόνα 27. Βαρκάδα στον Πάμισο Ποταμό (πηγή: Προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 28. Βαρκάδα στον Πάμισο Ποταμό (πηγή: Προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 29. Πάμισος ποταμός (πηγή: Προσωπικό αρχείο)

(11) Ιστότοπος: <https://www.naturagraeca.com>

ΠΑΝΙΔΑ - ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

Η ορνιθοπανίδα του Πάμισου αποτελείται από πολλά είδη που βρίσκουν προστασία στις πυκνές καλάμιες. Από τους ερωδιούς εδώ ζούνε σταχτοσικνιάδες, λευκοσικνιάδες, μικροσικνιάδες και νυχτοκόρακες. Άλλα παρυδάτια είδη είναι οι φαλαρίδες, οι νερόκοτες, οι πρασινοκέφαλες πάπιες, οι νεροκοτσέλες, οι στικτοπουλάδες, οι μικροπουλάδες, οι ακτίτες, οι ποταμοσφυριχτές και τα μπεκατσίνια. Τα αρπακτικά περιλαμβάνουν φιδαιτούς, γερακίνες, καλαμόκιρκους, πετρίτες (Εικ. 32), ξεφτέρια, βραχοκιρκίνεζα, γκιώνηδες, τυτούδες και κουκουβάγιες. Η ορνιθοπανίδα συμπληρώνεται με είδη, όπως κιστικόλες, καστανολαίμηδες, μαυρολαίμηδες, αηδόνια, ψευταηδόνια, αλκύνες, μελισσοφάγους, γαλαζοπαπαδίτσες, σπιτοχελίδονα, σταβλοχελίδονα, σταχτάρες, καρδερίνες, αμπελουργούς, αετομάχους, κοκκινοκεφαλάδες, τσιφτάδες και διάφορες στριτσίδες.

Από τα αμφίβια εδώ ζουν επρασινόφρνοι, δεντροβάτραχοι (Εικ. 33) και βαλκανοβάτραχοι. Η ερπετοπανίδα περιλαμβάνει είδη, όπως ελληνικές σαύρες, μοραϊτόσαυρες, πελοποννησιακές γουστέρες (Εικ. 31), ποταμοχελώνες, κρασπεδωτές χελώνες, μεσογειακές χελώνες, σαμιαμίδια, τρανόσαυρες, τυφλίτες, σαΐτες, σπιτόφιδα, σαπίτες, νερόφιδα, λιμνόφιδα, αγιόφιδα, δεντρογαλιές και οχιές. Οι μεγάλες αμμουδιές της Μπούκας, στις εκβολές του ποταμού, αποτελούν περιοχές φωτοκίας για τις θαλάσσιες χελώνες καρέτα.

Από τα θηλαστικά ξεχωρίζει η ακόμα συχνή παρουσία της βίδρας, ενώ στα Βρομοβρυσάικα βουνά έχουν επιστρέψει τα σπάνια τσακάλια.

Άλλα θηλαστικά της περιοχής είναι οι αλεπούδες (Εικ. 30), τα κουνάβια, οι νυφίτσες, οι σκαντζόχοιροι και διάφορα τρωκτικά και νυχτερίδες.

Σημαντική είναι και η ιχθυοπαγίδα του ποταμού που περιλαμβάνει 11 είδη. Από αυτά ξεχωρίζουν η χρυσή μενίδα (*Tropidophoxinellus spartiaticus*) (Εικ. 34), ο λακωνικός Πελασγός (*Pelagius laconicus*), η ποταμοσαλιάρα (*Salaria fluviatilis*), το χέλι (*Anguilla anguilla*), η πελοποννησιακή μπριάννα (*Barbus peloponnesius*), το αγκαθερό (*Gasterosteus gympourus*) και το στρωσίδι (*Luciobarbus albanicus*) (12).

(12) Ιστότοπος: <https://www.naturagraeca.com>

Εικόνα 31. *Podarcis peloponnesiacus* (πηγή: www.naturagraeca.com)

Εικόνα 32. *Falco peregrinus* (πηγή: www.naturagraeca.com)

Εικόνα 34. *Tropidophoxinellus spartiaticus* (πηγή: www.naturagraeca.com)

ΧΛΩΡΙΔΑ - ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

Η βλάστηση στις όχθες του ποταμού είναι εντυπωσιακή αν σκεφτεί κανείς ότι πρόκειται για έναν εγκιβωτισμένο ποταμό. Ιδιαίτερα στις πηγές του ποταμού μπορεί κανείς να συναντήσει πολλά ενδιαφέροντα υδρόφιλα είδη. Η χλωρίδα γύρω από το ποτάμι αποτελείται από πλατάνια, διάφορες ιτιές, ασημόλευκες, λίγεςφτελιές, λυγαριές, πικροδάφνες και αγριοκάλαμα (Εικ. 35-42).

Σημαντικά είδη που βρίσκονται μέσα στο ποτάμι είναι το νούφαρο *Nymphaea alba*, η *Typha domingensis*, το *Equisetum telmateia*, διάφορα είδη *Juncus* και *Carex*, η υδροχαρής κίτρινη ίριδα *Iris pseudacorus*, το *Alisma plantago aquatica*, η *Oenanthe fistulosa* και το *Dipsacus fullonum* (Εικ. 34-42).

Άλλα φυτά που βγαίνουν στο λόφο πάνω από τις πηγές και στα χωράφια είναι ο σπάνιος *Lupinus luteus*, η *Carlina lanata*, ο κρόκος *Crocus boryi*, το *Biarum spruneri*, το αγριόσκορδο *Allium ampeloprasum*, το *Delphinium peregrinum*, ο *Stachys canescens*, η φριτιλάρια *Fritillaria davisii* και η ορχιδέα *Orchis coriophorafragrans* (13).

Εικόνα 35-42 (πηγή: www.naturagraeca.com)

(13) Ιστότοπος: <https://www.naturagraeca.com>

ΠΕΔΙΟ ΜΕΛΕΤΗΣ | 9

ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

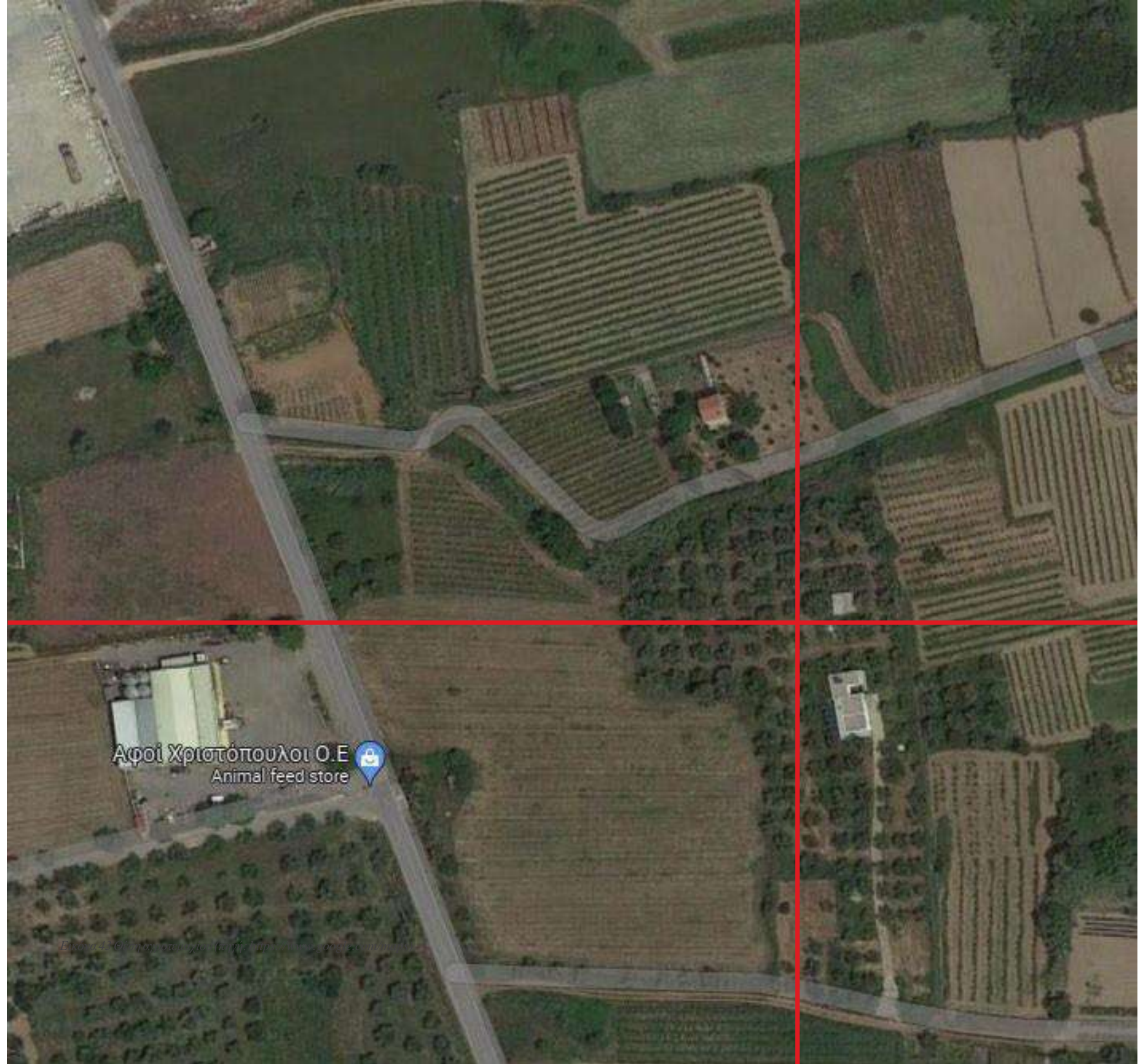

ΠΕΔΙΟ ΜΕΛΕΤΗΣ

Η μορφολογία του εδάφους του αγροτεμαχίου, ο Νότιος προσανατολισμός του και η κεντροβαρική του θέση μέσα σε μία από τις σημαντικότερες πεδιάδες ελαιώνων της χώρας καθιστούν τον χώρο αυτόν ιδανικό, για την ανάπτυξη μίας υψηλών προδιαγραφών αγροτουριστικής μονάδας προσανατολισμένης στο βίωμα του κατοικείν στην φύση.

Το αγροτεμάχιο 11 στρεμμάτων που προτείνεται να γίνει το αγροτουριστικό κατάλυμα είναι σχήματος Γάμα και είναι ισόπεδο σε υψόμετρο 18 m από την επιφάνεια της θάλασσας. Στο πεδίο βρίσκονται 190 ελιές διαφόρων ηλικιών και μεγεθών. Η είσοδος στο συγκρότημα γίνεται από ένα αγροτικό δρόμο, κατασκευασμένο από συμπιεσμένο χώμα και σκύρα, στη νότια πλευρά του αγροτεμαχίου.

Μέσα στο αγροτεμάχιο έχει κατασκευαστεί μία ισόγεια κατοικία με υπόγειο, καθώς και έχει σχηματιστεί δρόμος από σκυρόδεμα που ενώνει την είσοδο της κατοικίας με την κεντρική είσοδο του συγκροτήματος.

ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΓΡΟΤΕΜΑΧΙΟΥ

ΚΛΙΜΑΚΑ 1:200

Εικόνα 44. Πρόσβαση Καταλύματος (πηγή: προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 45. Υπάρχον κτίσμα άποψη Α' (πηγή: προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 47. Άποψη Αγροτεμαχίου (πηγή: προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 46. Υπάρχον Κτίσμα Άποψη Β' (πηγή: προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 48. Άποψη Αγροτεμαχίου (πηγή: προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 49. Άποψη Αγροτεμαχίου (πηγή: προσωπικό αρχείο)

ΠΡΟΤΑΣΗ| 10

ΠΡΟΤΑΣΗ

Μετά από την παρουσίαση της ευρύτερης περιοχής του Μεσσηνιακού τοπίου και των χαρακτηριστικών γνωρισμάτων που συναντάμε γύρω από το αγροτεμάχιο προτείνεται η δημιουργία ενός πρότυπου αγροτουριστικού καταλύματος, με προτεινόμενες δράσεις τόσο εντός του συγκροτήματος όσο και στην ευρύτερη περιοχή.

Στο αγροτεμάχιο που παρουσιάστηκε προτείνεται η ανάπτυξη ενός συγχρόνου αγροτουριστικού συγκροτήματος που ο επισκέπτης θα μπορεί να έρχεται σε επαφή με την φύση και την παραγωγική διαδικασία όλες τις εποχές του χρόνου. Ξεκινώντας από το δομημένο περιβάλλον, η υπάρχουσα κατοικία προτείνεται να ανακαινιστεί και θα μπορεί να φιλοξενεί έως και 8 άτομα. Παράλληλα σχεδιάζονται 4 ξενώνες δυναμικότητας 3 ατόμων ο κάθε ένας. Οι κατοικίες αναπτύσσονται ανάμεσα στις ελιές, δημιουργώντας ιδιωτικούς, ημι-ιδιωτικούς και κοινόχρηστους χώρους. Κλειστές αυλές, ορισμένες από ελεύθερα τοιχία, και πυκνή φύτευση αρωματικών φυτών, συμπληρώνουν τις κατοικίες ενοποιώντας τον εσωτερικό με τον εξωτερικό χώρο. Κάθε ένας από τους παραπάνω 5 ξενώνες σχεδιάζεται να έχει το δικό του ιδιωτικό κήπο, κολυμβητική δεξαμενή, υπαίθριο καθιστικό, τραπεζαρία και χώρο χαλάρωσης δίπλα ή κάτω από τις ελιές.

Σκοπός του σχεδιασμού και του προτεινόμενου concept είναι η σχεδίαση ποικίλων αγροτουριστικών χρήσεων με τις οποίες ο επισκέπτης θα έχει την δυνατότητα να απασχολείται και τις 4 εποχές του χρόνου. Οι προτεινόμενες εγκαταστάσεις τοποθετούνται αρμονικά μεταξύ των κτισμάτων και των ελαιόδεντρων.

Ξεκινώντας από την είσοδο, στο πρώτο τμήμα της πρότασης προτείνονται χρήσεις πολιτισμού και αναψυχής που απευθύνεται σε επισκέπτες, σχολεία, ομάδες για εργαστήρια χωρίς να διαμένουν στους ξενώνες. Πιο συγκεκριμένα, σχεδιάζεται ένα υπαίθριο θέατρο για πολιτιστικές χρήσεις, παιδική χαρά, εγκαταστάσεις μευπαίθρια καθιστικά και πάγκους με τραπέζια για εργαστήρια στην φύση. Όλο τον χρόνο οι επισκέπτες θα έχουν την ευκαιρία να διαβάζουν σε πινακίδες τα στάδια που αφορούν την καλλιέργεια και τη συγκομιδή της ελιάς, να παρακολουθούν εργαστήρια για τα παράγωγα της ελιάς καθώς και να ψυχαγωγούνται στις υπαίθριες εγκαταστάσεις. Συμπληρωματικά σε αυτά, τοποθετούνται μικροί χώροι για τουαλέτες και αποθήκες που θα εξυπηρετούν τις παραπάνω χρήσεις. Σε αυτό το πρώτο επίπεδο συναντάμε και τους υπαίθριους χώρους στάθμευσης.

Συνεχίζοντας προς το εσωτερικό του συγκροτήματος βρίσκουμε χρήσεις όπως υπαίθρια τραπεζαρία, ψησταριά, εξωτερική κουζίνα με ξυλόφουρνο, υπαίθριο μουσείο ελιάς στο οποίο θα παρουσιάζονται οι μέθοδοι καλλιέργειας και συγκομιδής ανά του αιώνες και τα αντίστοιχα μέσα- εργαλεία που χρησιμοποιούνταν, υδάτινο στοιχείο, καλλιέργεια κηπευτικών και χώρους ανάγνωσης και χαλάρωσης κάτω από τις ελιές σε ένα μεσογειακό τοπίο γεμάτο αρώματα και χρώματα. Ταυτόχρονα στο συγκρότημα προτείνονται καλλιέργειες βοτάνων από τα οποία θα γίνεται η εξαγωγή ελαίων. Όλο το χρόνο στο μπιστόνι θα φυτεύονται οπωροκηπευτικά διαφορετικών ειδών ανάλογα την εποχή, ώστε ο επισκέπτης να έχει την ευκαιρία να γεύεται προϊόντα που ο ίδιος θα συλλέγει από την γη. Έπειτα, θα έχει την δυνατότητα να μαγειρεύει με τα προϊόντα που συνέλεξε από το μπιστόνι παραδοσιακές τοπικές συνταγές, στην υπαίθρια κοινόχρηστη κουζίνα είτε στην ιδιωτική κουζίνα της κατοικίας του. Όλο το χρόνο, είναι εφικτό να παραδίδονται μαθήματα τοπικής κουζίνας στις μεγάλες τραπεζαρίες κάτω από τις πέργκολες, και να φουρνίζουν στους υπαίθριους φούρνους.

Στο βόρειο τμήμα του αγροτεμαχίου αναπτύσσονται οι πέντε κατοικίες με τους ιδιωτικούς τους κήπους. Βασική επιδίωξη σε όλες τις κατοικίες είναι η σύνδεση του εσωτερικού χώρου με την υπαίθρο και η σύνδεση του επισκέπτη με την φύση – ελιά. Ξεχωριστή θέση στις κατοικίες έχει η παρουσία του υγρού στοιχείου, στο σύνολο του αρχιτεκτονήματος. Είτε με την μορφή κολυμβητικής δεξαμενής, είτε σε επιφάνειες ρηχού βάθους, η παρουσία του νερού είναι αισθητή, αναβαθμίζοντας την εμπειρία του κατοικείν, προσφέροντας ταυτόχρονα οπτικά και ακουστικά ερεθίσματα, τόσο μέσω των αντανάκλασεων του νερού όσο και του ήχου της ροής.

Ως σημείο αναφοράς της σύνθεσης- ως ραχοκοκαλιά της σύνδεσης όλων των λειτουργιών του αγροκηπίου σχεδιάζεται μία διαδρομή η οποία διαπερνά και συνδέει όλες τις παραπάνω χρήσεις. Σε αυτή την ελεύθερη σε σχήμα διαδρομή συναντάμε όλες τις χρήσεις οι οποίες σχεδιάζονται σε τέλεια σχήματα ορθογώνια ή κύκλους. Με αυτό τον τρόπο το δομημένο περιβάλλον αποκτά μία σαφή αρχιτεκτονική δομή ενώ η πορεία γίνεται με οργανικό τρόπο επιτρέποντας στον επισκέπτη να περιπλανηθεί ανάμεσα στις ελιές.

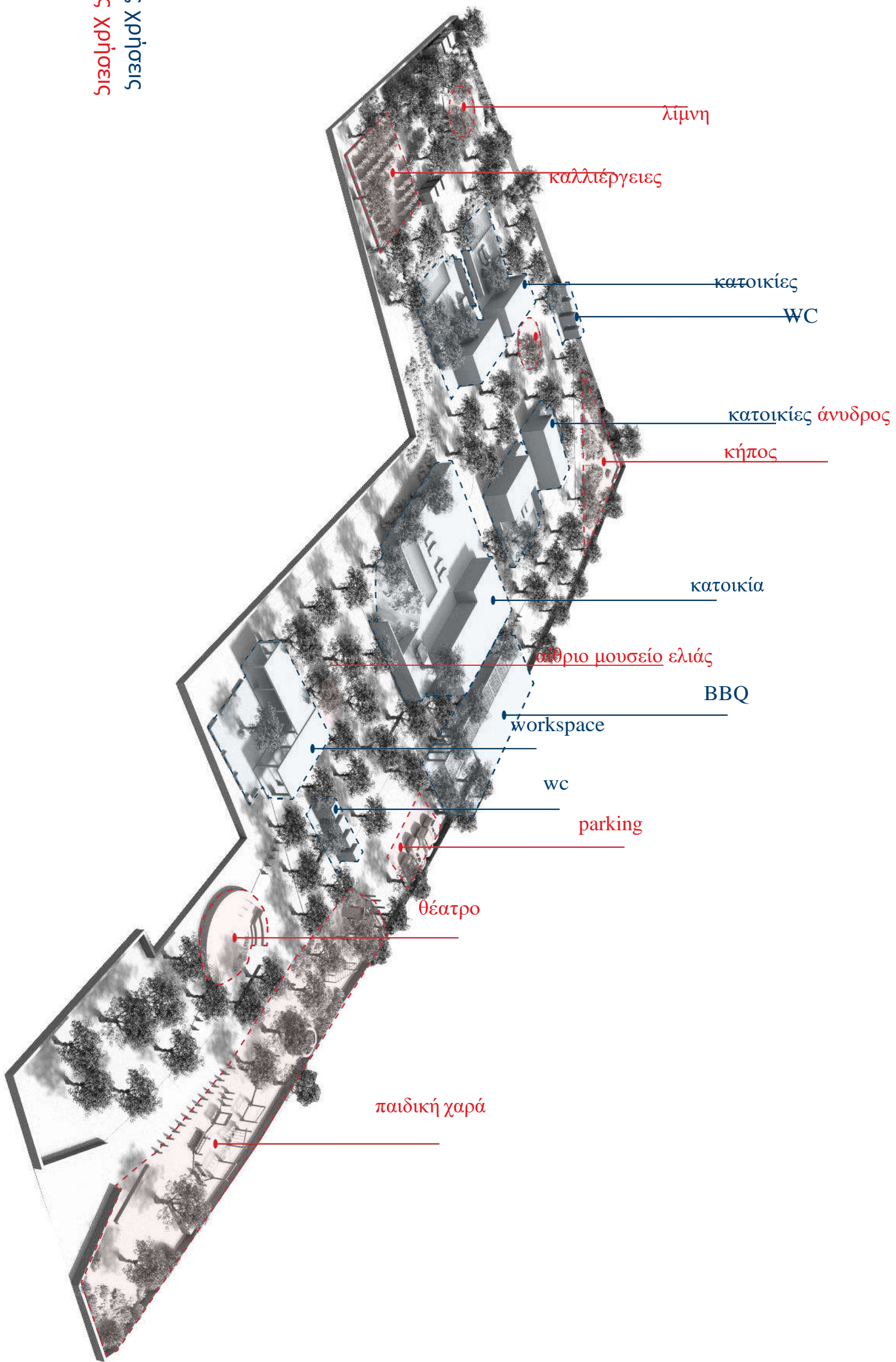
ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

Masterplan

ΚΛΙΜΑΚΑ 1:200

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΧΡΗΣΕΩΝ

■ κτιριακές χρήσεις
■ υπαίθριες χρήσεις

ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ ΦΥΤΕΥΣΗΣ & ΥΛΑΤΙΝΟΥ ΣΤΟΙΧΕΙΟΥ

φωτορεαλιστική απεικόνιση πρότασης

Η επιλογή των διαφορετικών σεναρίων φύτευσης στην πρόταση έγινε κυρίως προσαρμοζόμενη στις διαφορετικές χρήσεις που προτείνονται και στην σχέση αυτών με το δέντρο της ελιάς, που υπερισχύει στο αγροτεμάχιο και οφείλει να αναδειχθεί. Πιο συγκεκριμένα, μετά την αναλυτική και ακριβή αποτύπωση όλων των ελαιόδεντρων, χαράχτηκαν οι κινήσεις (δρόμος, μονοπάτια, περιμετρική διαδρομή) μεταξύ των ελαιόδεντρων. Στα σημεία που οι αποστάσεις μεταξύ των ελαιόδεντρων είναι μεγαλύτερες προτείνονται χρήσεις όπως ο μεσογειακός κήπος (μποστάκι), το υπαίθριο μουσείο ελιάς, η λίμνη με τα νούφαρα, ενώ στα σημεία της περιοχής μελέτης που δεν υπάρχουν ελαιόδεντρα προτείνονται οι χρήσεις που απαιτούν περισσότερο χώρο όπως είναι οι ξενώνες, ο χώρος στάθμευσης, τα στεγασμένα εργαστήρια, η παιδική χαρά και ο άνυδρος κήπος.

Αρχικά, πλησίον των ξενώνων επιλέγονται αρωματικά φυτά που ο επισκέπτης θα έχει την δυνατότητα να τα χρησιμοποιήσει στη μαγειρική όπως είναι το θυμάρι, το δενδρολίβανο και η λεβάντα. Ταυτόχρονα, προσφέρουν μία ευχάριστη ατμόσφαιρα λόγω του εντόνου αρώματος τους και του μαγευτικού χρώματος τους.

Στην συνέχεια, προτείνεται ένας μεσογειακός κήπος όπου ο επισκέπτης- αγροτουρίστας θα έχει την δυνατότητα να καλλιεργεί και να γεύεται οπωροκηπευτικά όλο το χρόνο.

Μέρος της βιωματικής πορείας αποτελεί η λίμνη με τα υδροχαρή φυτά και ο άνυδρος κήπος. Ενδιάμεσα και καθ' όλο το μήκος της πορείας από το μεσογειακό κήπο έως τον άνυδρο κήπο πλησίον των ελαιόδεντρων προτείνεται φύτευση από αγρωστώδη φυτά.

ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ ΦΥΤΕΥΣΗΣ & ΥΛΑΤΙΝΟΥ ΣΤΟΙΧΕΙΟΥ

Διάγραμμα

ΚΛΙΜΑΚΑ 1:200

ΥΛΙΚΑ ΕΔΑΦΟΚΑΛΥΨΗΣ

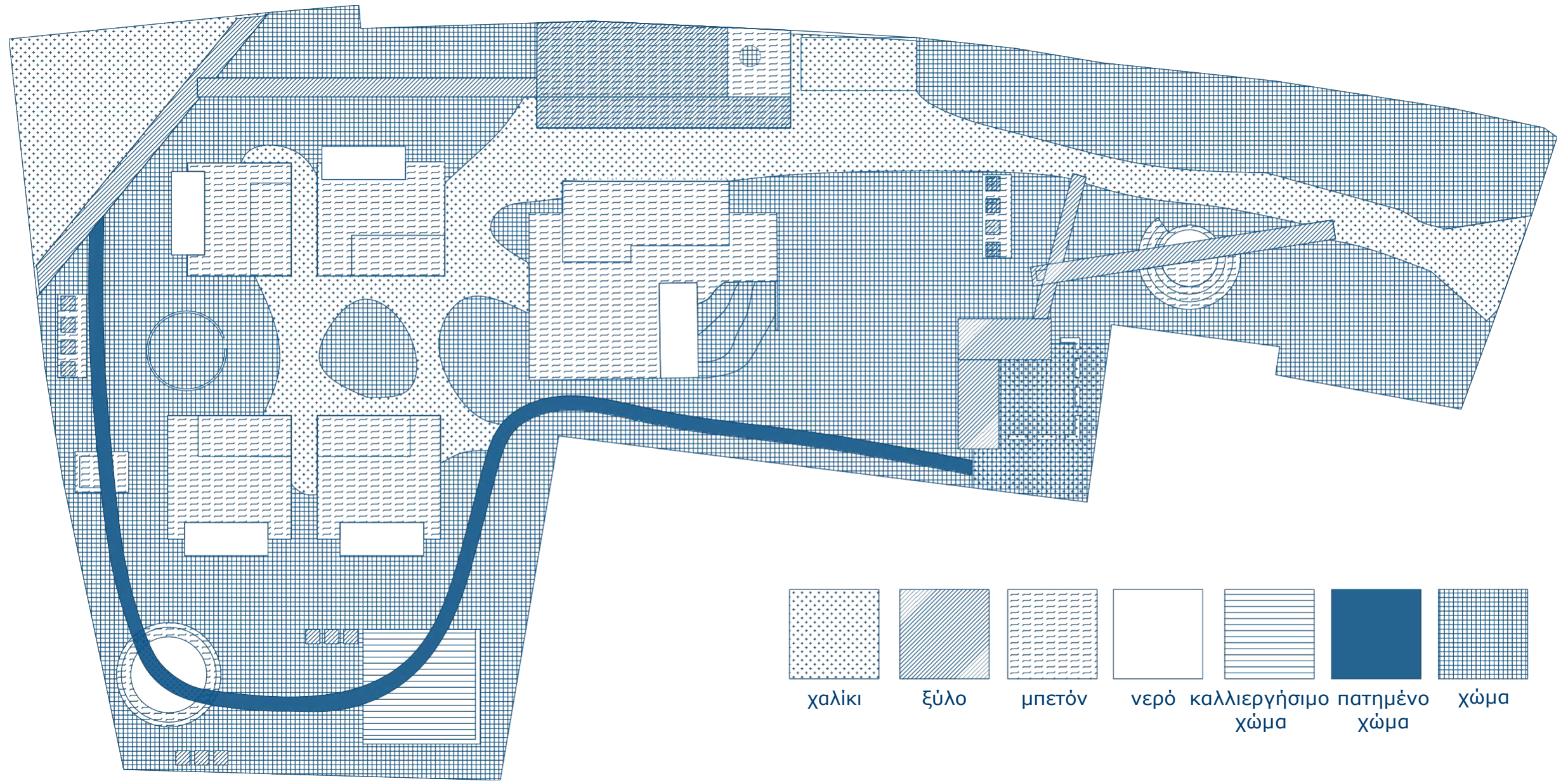
φωτορεαλιστική απεικόνιση πρότασης

Στο Διάγραμμα παρουσιάζονται αναλυτικά τα υλικά εδαφοκάλυψης κατά μήκος του ελαιώνα. Βασική επιδίωξη της σύνθεσης αποτέλεσε η μικρότερη παρέμβαση στο φυσικό τοπίο. Για αυτό το λόγο στην πλειοψηφία του αγροτεμαχίου διατηρείται το υπάρχον χώμα. Επιφάνειες από αμμοβολημένο σκυρόδεμα βρίσκουμε σε περιορισμένες περιοχές, γύρω από τις 5 κατοικίες. Φιλικά υλικά προς το φυσικό τοπίο, όπως το ξύλο και το πατημένο χώμα χρησιμοποιούνται στην κυκλική διαδρομή των πεζών που διέρχεται από το σύνολο του ελαιώνα. Οι κοινόχρηστοι χώροι μεταξύ των κατοικιών, ο χώρος στάθμευσης και ο δρόμος για τα οχήματα καλύπτονται με χαλίκι. Στο μποστάνι συναντάμε καλλιεργήσιμο χώμα ενώ σημαντική παρουσία έχει και το υδάτινο στοιχείο είτε με την μορφή κολυμβητικών δεξαμενών, είτε στην λίμνη με τα νούφαρα πάνω από την οποία διέρχεται η διαδρομή.

ΥΛΙΚΑ ΕΛΑΦΟΚΑΛΥΨΗΣ

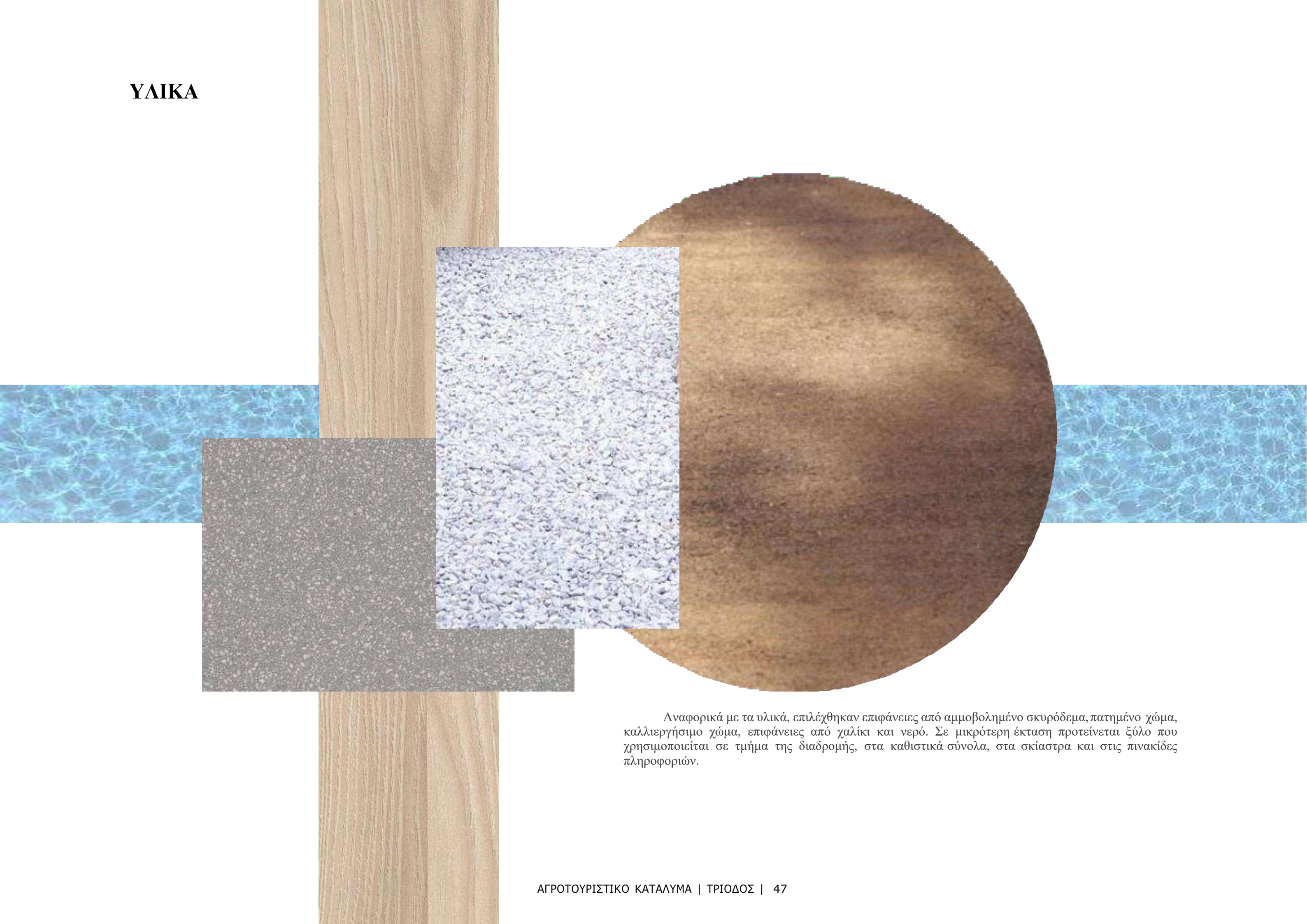
Διάγραμμα υλικών εδαφοκάλυψης

ΚΛΙΜΑΚΑ 1:200

ΥΛΙΚΑ

Αναφορικά με τα υλικά, επιλέχθηκαν επιφάνειες από αμμοβολημένο σκυρόδεμα, πατημένο χώμα, καλλιεργήσιμο χώμα, επιφάνειες από χαλίκι και νερό. Σε μικρότερη έκταση προτείνεται ξύλο που χρησιμοποιείται σε τμήμα της διαδρομής, στα καθιστικά σύνολα, στα σκίαστρα και στις πινακίδες πληροφοριών.

ΥΛΙΚΑ ΕΛΑΦΟΚΑΛΥΨΗΣ

Φωτορεαλιστική απεικόνιση - συναρμογή υλικών

ΠΡΟΤΑΣΗ

Masterplan

ΠΡΟΤΑΣΗ

Τομές

ΤΟΜΗ Β-Β

ΤΟΜΗ Γ-Γ

ΤΟΜΗ Α-Α

ΚΛΙΜΑΚΑ 1:200

ΘΕΑΤΡΟ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙΚΗ ΧΑΡΑ

φωτορεαλιστική απεικόνιση πρότασης

Ο υπάρχον δρόμος από σκυρόδεμα, που ενώνει την υπάρχουσα κατοικία με την είσοδο του ελαιώνα, καλύπτεται από χαλίκι και εκατέρωθεν του αναπτύσσονται οι παρακάτω χρήσεις. Αρχικά συναντάμε την παιδικά χαρά που προτείνονται παιχνίδια από ξύλο και μπαμπού φιλικά προς το περιβάλλον και σκάμια από άμμο για παιχνίδι στην φύση.

ΘΕΑΤΡΟ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙΚΗ ΧΑΡΑ

φωτορεαλιστική απεικόνιση πρότασης

Στη συνέχεια, προτείνεται το υπαίθριο θέατρο στο οποίο θα λαμβάνουν χώρα πολιτιστικές εκδηλώσεις, μικρές συναυλίες, παρουσιάσεις και ομιλίες. Από το θέατρο ξεκινάει η διαδρομή που διατρέχει όλο τον ελαιώνα και οδηγεί στο υπαίθριο μουσείο ελιάς, στα υπαίθρια καθιστικά και στα τραπέζια-εργαστήρια. Στην έναρξη αυτής της διαδρομής το υλικό εδαφοκάλυψης που προτείνεται είναι το ξύλο.

WORKSPACE

φωτορεαλιστική απεικόνιση πρότασης

Εδώ συναντάμε, μία πέργκολα σε σχήμα Π, κάτω από την οποία στεγάζονται τα υπαίθρια εργαστήρια. Ο επισκέπτης θα έχει την ευκαιρία να φτιάχνει σε μεγάλους ξύλινους πάγκους παράγωγα της ελιάς όπως πάστα ελιάς, βρώσιμες ελιές είτε τσακιστές (κοπάνημα σε πέτρα), είτε χαρακωτές καθώς και σαπούνι από ελαιόλαδο.

Δίπλα από το χώρο αυτό, θα εκτίθεντο ανάμεσα στις ελιές τα γεωργικά εργαλεία που χρησιμοποιούσαν για την παραγωγή και τη συγκομιδή της ελιάς στο παρελθόν όπως οι μυλόπετρες, τα λιόπανα, τα τσαντίλια, ενώ σε ξύλινες πινακίδες θα παρουσιάζονται όλα τα στάδια της παραγωγής της ελιάς με σκίτσα, εικόνες και κείμενο. Σε αυτό το υπαίθριο μουσείο ελιάς ο επισκέπτης - αγροτουρίστας θα έχει την ευκαιρία να ενημερώνεται για την ιστορία της ελιάς καθώς και τη σημασία της ανά τους αιώνες στην ενίσχυση της τοπικής οικονομίας.

Ξύλινα καθιστικά γύρω από μία κεντρική ελιά μπορούν να φιλοξενήσουν μία ομάδα φίλων, μία σχολική τάξη ή μία ομάδα αγροτουριστών που σε κυκλική διάταξη μπορούν να παρακολουθήσουν μία ξενάγηση, ένα σεμινάριο (για παράδειγμα πως παράγεται η πάστα ελιάς) και στην συνέχεια να κατευθυνθούν στους παρακείμενους πάγκους και να την παράξουν. Ακόμα, μπορούν να συνομιλήσουν μεταξύ τους και να ανταλλάξουν σκέψεις και συναισθήματα σχετικά με το αγροτικό βίωμα.

WORKSPACE

φωτορεαλιστική απεικόνιση πρότασης

ΠΡΟΤΑΣΗ

ΣΗΜΕΙΑ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΦΥΤΟΤΕΧΝΙΚΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

ΚΛΙΜΑΚΑ 1:200

ΑΝΥΔΡΟΣ ΚΗΠΟΣ

φωτορεαλιστική απεικόνιση πρότασης

Στην συνέχεια προτείνεται ένας άνυδρος κήπος. Αυτό το είδος της φύτευσης αναπτύσσεται, με τρομερή λιτότητα και ολιγάρκεια χαρίζοντας απλόχερα χρώματα και αρώματα που επαναφέρουν στο προσκήνιο ελληνικά φυτά και ευωδιές. Ταιριάζουν απόλυτα με το μεσογειακό κλίμα καθώς αναδεικνύουν τα φυσικά κάλλη και την αρχιτεκτονική του τόπου που τα φιλοξενεί, όχι μόνο τους καλοκαιρινούς μήνες, αλλά όλες τις εποχές του χρόνου.

Πιο συγκεκριμένα, προτείνεται καλλιέργεια αλόης και αγαύης. Ο αγροτουρίστας θα έχει την ευκαιρία να συγκομίζει την αλόη, να επεξεργάζεται τη γέλη-σάρκα και να παρασκευάζει παράγωγα αλόης που θα χρησιμοποιεί επιστέφοντας στο τόπο κατοικίας του. Παράλληλα, ο αγροτουρίστας θα μαζεύει την αγαύη και να εκχειλίζει το σιρόπι της με το οποίο μπορεί να μαγειρεύει υγιεινά τοπικά γλυκίσματα.

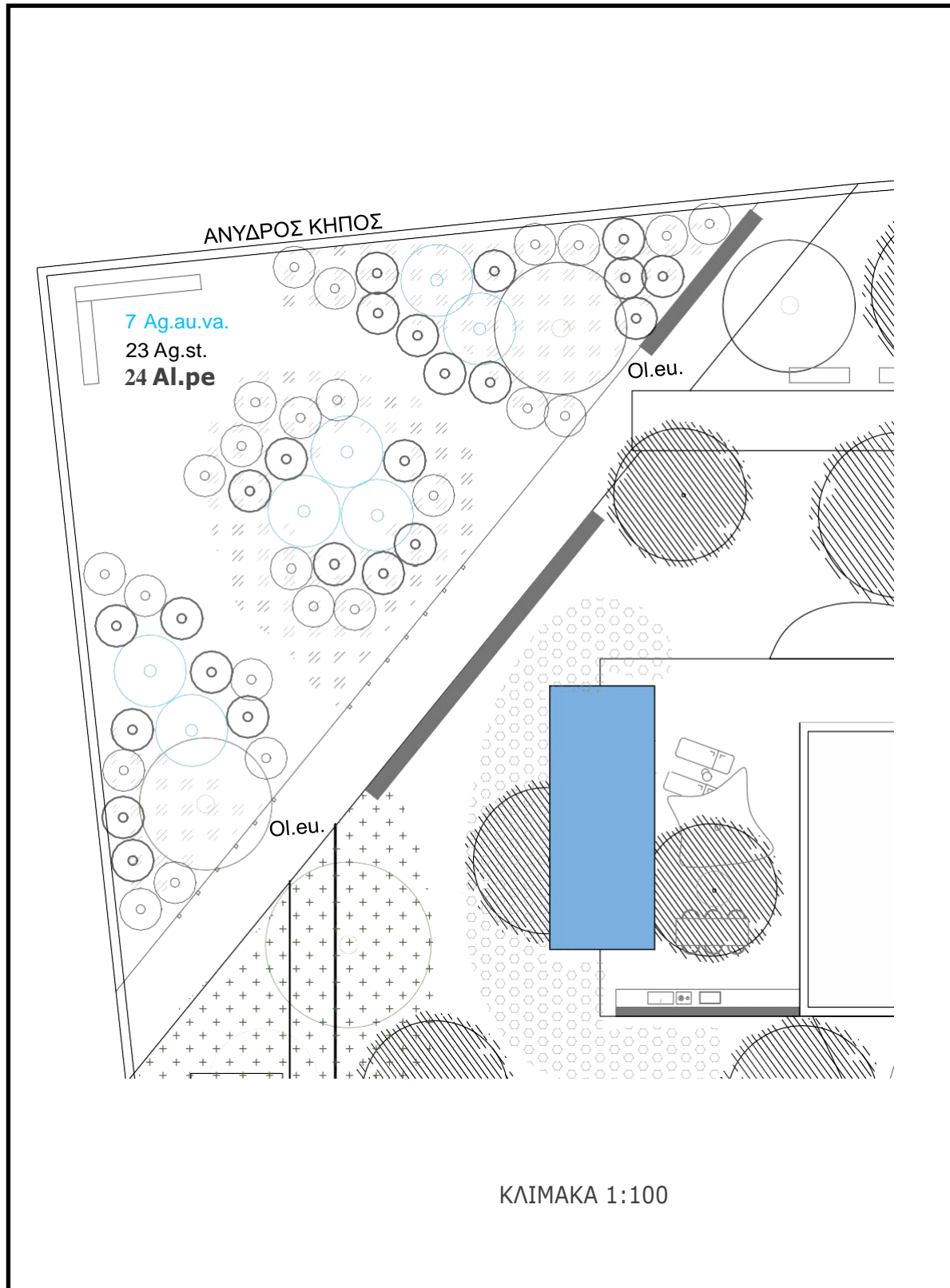
ΑΝΥΔΡΟΣ ΚΗΠΟΣ

φωτορεαλιστική απεικόνιση πρότασης

ΑΝΥΔΡΟΣ ΚΗΠΟΣ

Φυτοτεχνικό σχέδιο Α

ΑΝΥΔΡΟΣ ΚΗΠΟΣ				
ΚΑΚΤΟΕΙΔΗ				
<i>Agave americana "Variegata"</i>	Αθάνατος πανασέ	<i>Ag.am.va</i>	7	2,0m
<i>Agave striata</i>	Αγάνη	<i>Ag.st.</i>	23	1,5m
<i>Aloe perfoliata</i>	Αλόη	<i>Al.pe.</i>	24	1,5m
ΣΥΝΟΛΟ			54	

ΛΙΜΝΗ ΜΕ ΝΟΥΦΑΡΑ

φωτορεαλιστική απεικόνιση πρότασης

Η διαδρομή στο συγκρότημα διέρχεται πάνω από μία τεχνητή λίμνη με υδροχαρή φυτά, γύρω από την οποία προτείνονται αρωματικά και αγρωστώδη φυτά.

Με αυτή την επιλογή ο επισκέπτης έχει την ευκαιρία να βιώσει το υδάτινο στοιχείο ειδικά τους θερινούς μήνες που λόγω της εξάτμισης του νερού θα δημιουργείται ένα ευχάριστο μικροκλίμα.

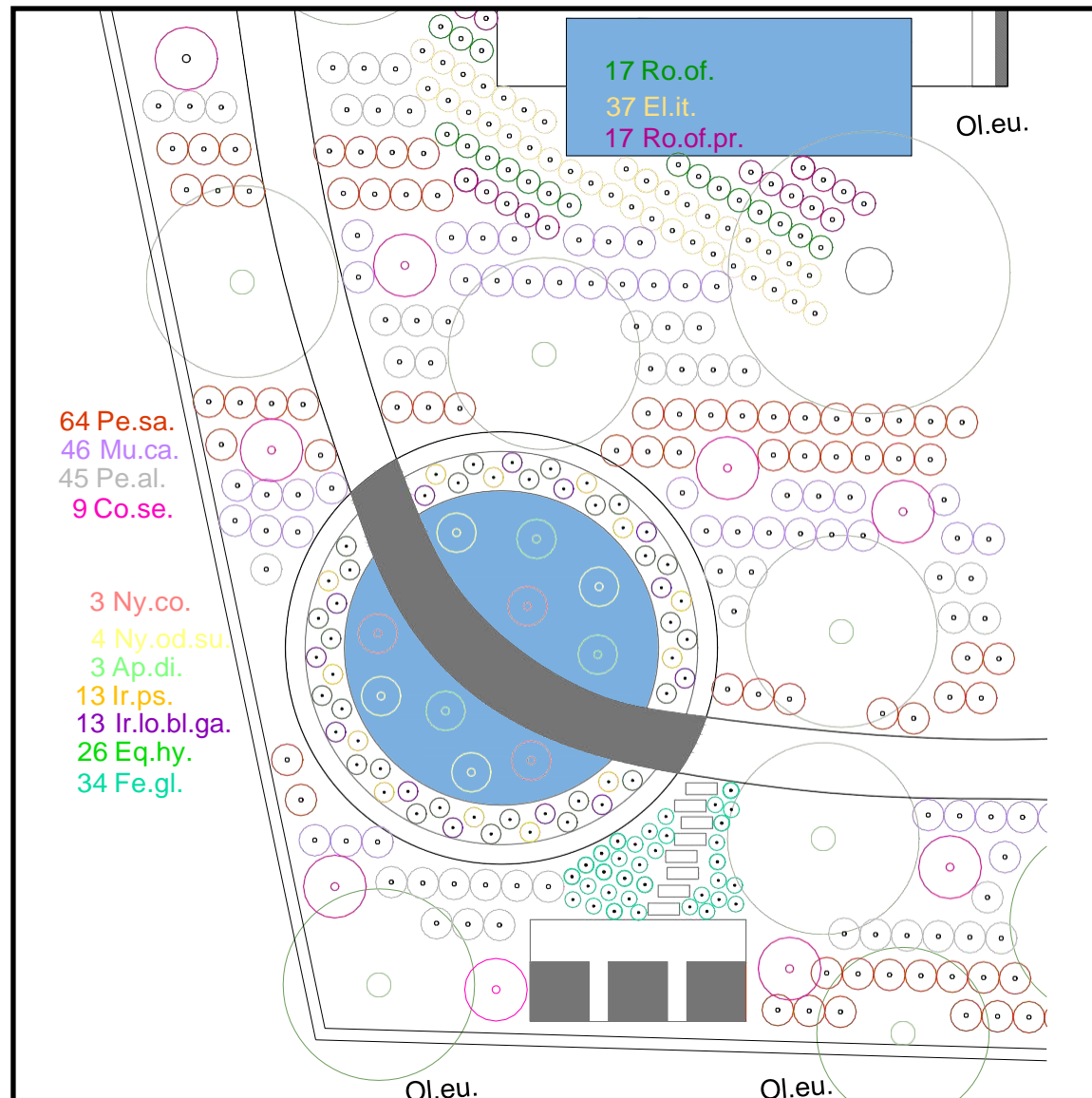
Οι μυρωδιές από τα βότανα θα ενισχύουν το βίωμα της υπαίθρου.

Περιμετρικά της λίμνης προτείνεται φύτευση με μια μίξη φυτών από μαύρη ίριδα, κίτρινη ίριδα και εκουισέτουμ. Με την πρόταση της φύτευσης αυτής επιδιώκεται η ομαλή διαδοχή των χρωμάτων των φυτικών υλικών. Με τα χρώματα από τις ίριδες ο επισκέπτης θα εντυπωσιάζεται και θα του δημιουργείται η ψευδαίσθηση ότι οι ίριδες ξεπηδούν μέσα από το εκουισέτουμ.

Μέσα στη λίμνη προτείνονται δύο διαφορετικές ποικιλίες νούφαρων και ένα είδος οξυγονωτή.

ΥΔΡΟΧΑΡΗ, ΑΡΡΩΜΑΤΙΚΑ ΚΑΙ ΑΓΡΟΣΤΩΔΗ ΦΥΤΑ

Φυτοτεχνικό σχέδιο Β- Κίτρινο παρτέρι

ΑΡΡΩΜΑΤΙΚΑ					
ΕΛΑΦΟΚΑΛΥΨΗ					
<i>Thymus serpyllum</i>	Θυμάρι	<i>Th.se.</i>	18		0,8m
<i>Rosmarinus officinalis "Prostratus"</i>	Δεντρολίβανο έρπον	<i>Ro.of.pr.</i>	17		0,6m
ΣΥΝΟΛΟ			35		
ΑΕΙΘΑΛΕΙΣ ΠΟΩΔΕΙΣ ΘΑΜΝΟΙ					
<i>Lavandula allardii</i>	Λεβάντα	<i>La.aL.</i>	40		0,8m
<i>Helichrysum italicum</i>	Ελίχρυσο ιταλικό	<i>He.it.</i>	37		0,6m
<i>Rosmarinus officinalis</i>	Δεντρολίβανο όρθιο	<i>Ro.of.</i>	17		0,6m
ΣΥΝΟΛΟ			94		
ΑΓΡΟΣΤΩΔΗ					
<i>Pennisetum sataceum</i>	Πενισέτο κόκκινο	<i>Pe.sa.</i>	95		0,8m
<i>Pennisetum alopecuroides</i>	Πενισέτο λευκό	<i>Pe.al.</i>	64		0,8m
<i>Muhlenbergia capillaris</i>	Μουλεμβέργια	<i>Mu.ca.</i>	71		0,8m
<i>Cortaderia selloana</i>	Γρασίδι της Πάμπας / γινέριο	<i>Co.se.</i>	13		1,6m
<i>Festuca glauca</i>	Μπλε φέσουσα / Φεστούκα η γλαυκή	<i>Fe.gl.</i>	34		0,4m
ΣΥΝΟΛΟ			277		

ΥΔΡΟΧΑΡΗ					
<i>Nymphaea 'Odorata Sulphurea'</i>	Νούφαρα	<i>Ny.od.su.</i>	3		
<i>Nymphaea 'Colorado'</i>	Νούφαρα	<i>Ny.co.</i>	4		
<i>Aponogeton distachyos</i>		<i>Ap.di.</i>	3		
<i>Iris pseudacorus</i>	Κίτρινη ίριδα	<i>Ir.ps.</i>	13		0,6m
<i>Iris Louisiana Black Gamecock</i>	Μαύρη ίριδα	<i>Ir.lo.bl.ga.</i>	13		0,6m
<i>Equisetum hyemale</i>	Εκουϊζέυτο χειμερινό	<i>Eq.hy.</i>	26		0,6m
ΣΥΝΟΛΟ			62		

ΑΡΩΜΑΤΙΚΑ ΦΥΤΑ ΠΛΗΣΙΟΝ ΤΩΝ ΚΟΛΥΜΒΗΤΙΚΩΝ ΛΕΞΑΜΕΝΕΝΩΝ

ΜΩΒ ΠΑΡΤΕΡΙ

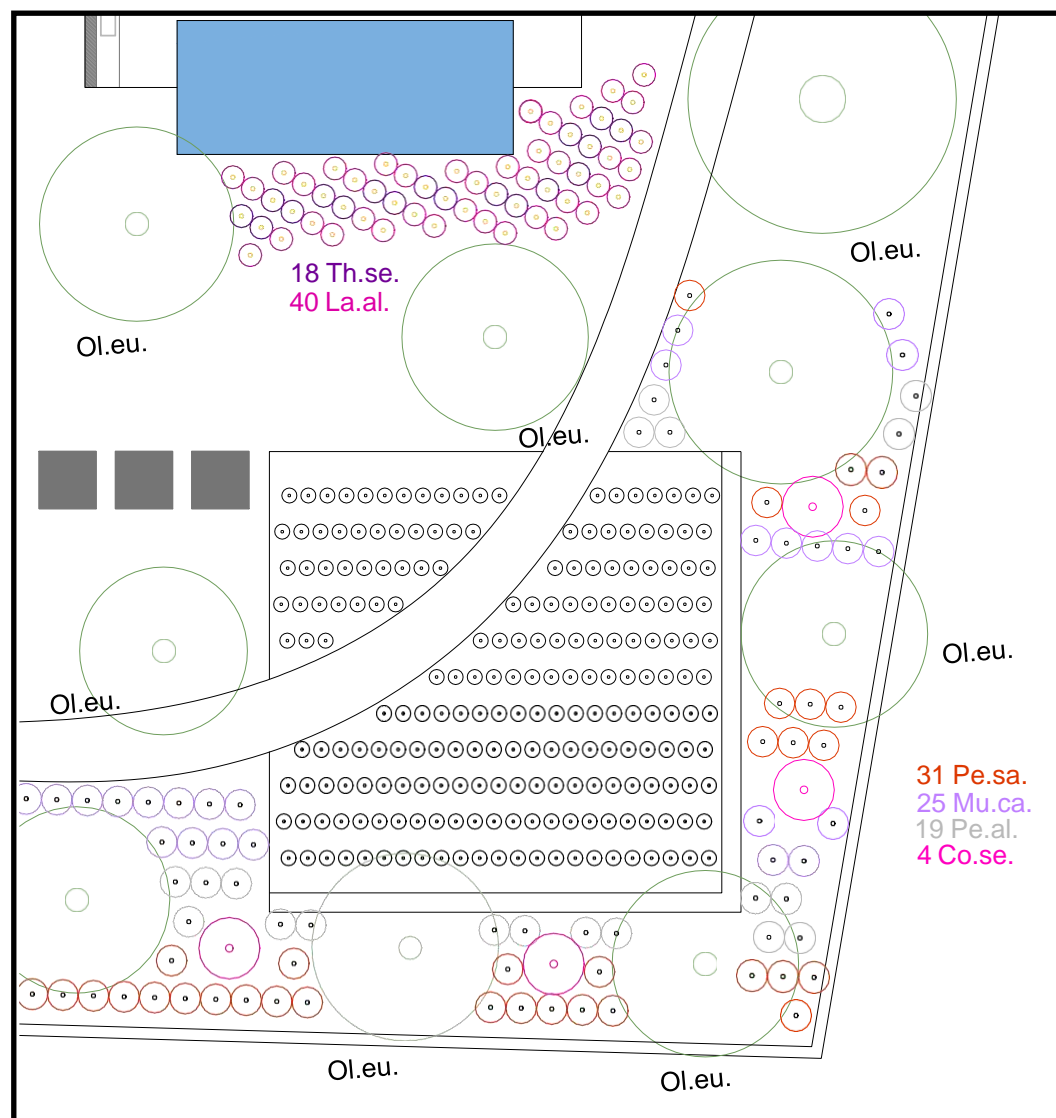
Πλησίον των ξενώνων, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, επιλέγονται αρωματικά φυτά που ο επισκέπτης θα έχει την δυνατότητα να τα χρησιμοποιήσει στη μαγειρική όπως είναι το θυμάρι, το δενδρολίβανο και η λεβάντα. Η φύτευση πραγματοποιήθηκε τοποθετώντας 2 σειρές θυμάρι έρπον , 1 σειρά λεβάντα στη μέση και 2 σειρές θυμάρι έρπον. Ο τρόπος φύτευσης επιλέχτηκε έτσι ώστε να επιδιώκεται ένα παιχνίδι αντικατοπτρισμού με το πιο υψηλό φυτικό είδος στο κέντρο την λεβάντα και το χαμηλότερο που είναι το θυμάρι έρπον εκατέρωθεν την λεβάντας. Με αυτόν τον τρόπο φύτευσης επιτυγχάνεται η ίδια οπτική είτε όταν ο επισκέπτης βρίσκεται στην αυλή του ξενώνα και έχει θέα προς τη διαδρομή είτε όταν βρίσκεται στη διαδρομή και έχει θέα προς τον ξενώνα.

ΚΙΤΡΙΝΟ ΠΑΡΤΕΡΙ

Η φύτευση στο κίτρινο παρτέρι επιτυγχάνεται τοποθετώντας δυο σειρές Δεντρολίβανο ημιέρπον , μία σειρά ιταλικό Ελίγρυσο κίτρινο , μία σειρά Δεντρολίβανο όρθιο , μία σειρά Ιταλικό Ελίγρυσο κίτρινο και πάλι, και τέλος δύο σειρές Δεντρολίβανο ημιέρπον. Με αυτή την επιλογή, το παρτέρι θα έχει ένα πυραμιδοειδές σχήμα από το χαμηλότερο ύψος φύτευσης και από τις δύο πλευρές του παρτεριού έως το ψηλότερο σημείο φύτευσης στο κέντρο του παρτεριού. Με αυτόν τον τρόπο φύτευσης επιτυγχάνεται όπως και στο μωβ παρτέρι η έννοια του αντικατοπτρισμού καθώς το παρτέρι θα έχει την ίδια οπτική μορφή και από την ανατολική πλευρά του και από την δυτική.

Φυτοτεχνικό σχέδιο Γ - Μωβ παρτέρι

α/α Επιστημονική ονομασία	Κοινή ονομασία	Συνομογραφία	Ποσότητα	Αποστάσεις φύτευσης
ΑΡΡΩΜΑΤΙΚΑ				
ΕΛΑΦΟΚΑΛΥΨΗ				
<i>Thymus serpyllum</i>	Θυμάρι	<i>Th.se.</i>	18	0,8m
<i>Rosmarinus officinalis "Prostratus"</i>	Δεντρολίβανο έρπον	<i>Ro.of.pr</i>	17	0,6m
ΣΥΝΟΛΟ			35	
ΔΕΙΘΑΛΕΙΣ ΠΟΩΔΕΙΣ ΘΑΜΝΟΙ				
<i>Lavandulla allardii</i>	Λεβάντα	<i>La.aL.</i>	40	0,8m
<i>Helichrysum italicum</i>	Ελίχρυσο ιταλικό	<i>He.it</i>	37	0,6m
<i>Rosmarinus officinalis</i>	Δεντρολίβανο όρθιο	<i>Ro.of.</i>	17	0,6m
ΣΥΝΟΛΟ			94	
ΑΓΡΟΣΤΩΔΗ				
<i>Pennisetum sataceum</i>	Πενισέτο κόκκινο	<i>Pe.sa.</i>	95	0,8m
<i>Pennisetum alopecuroides</i>	Πενισέτο λευκό	<i>Pe.al.</i>	64	0,8m
<i>Muhlenbergia capillaris</i>	Μουλεμβέργια	<i>Mu.ca.</i>	71	0,8m
<i>Cortaderia selloava</i>	Γρασίδι της Πάμπας / γινέριο	<i>Co.se.</i>	13	1,6m
<i>Festuca glauca</i>	Μπλε φέσουνα / Φεστούκα η γλαυκή	<i>Fe.gl</i>	34	0,4m
ΣΥΝΟΛΟ			277	

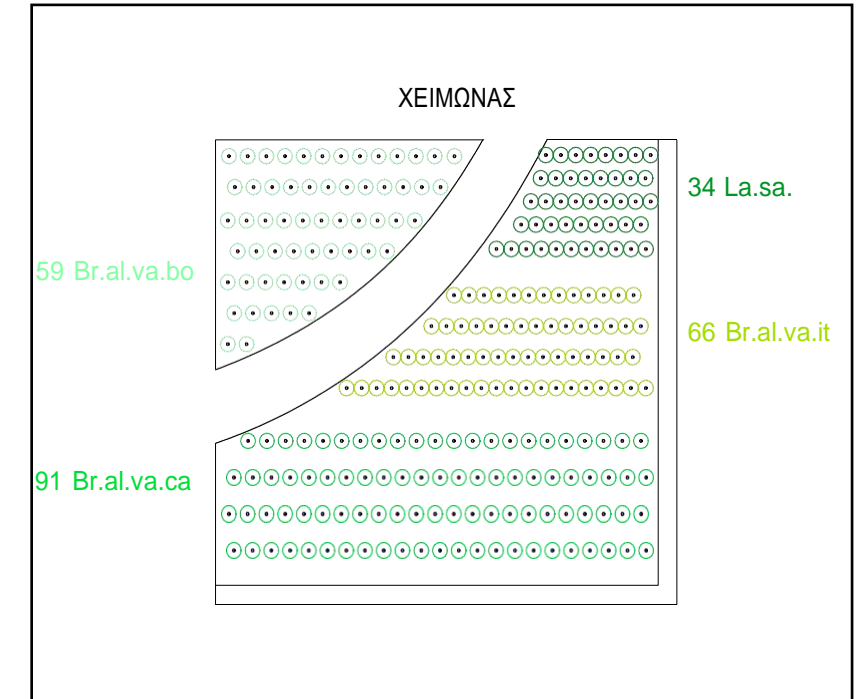
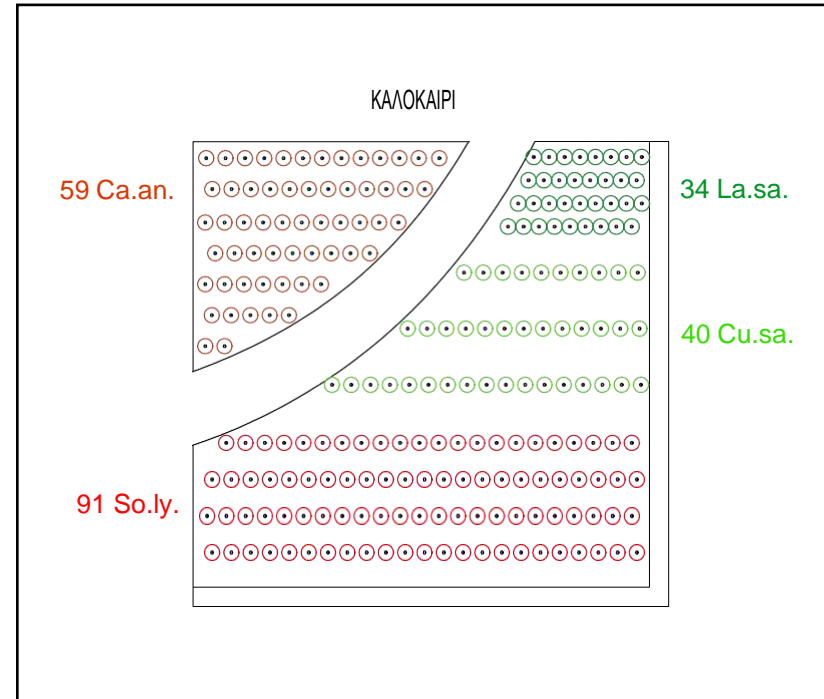
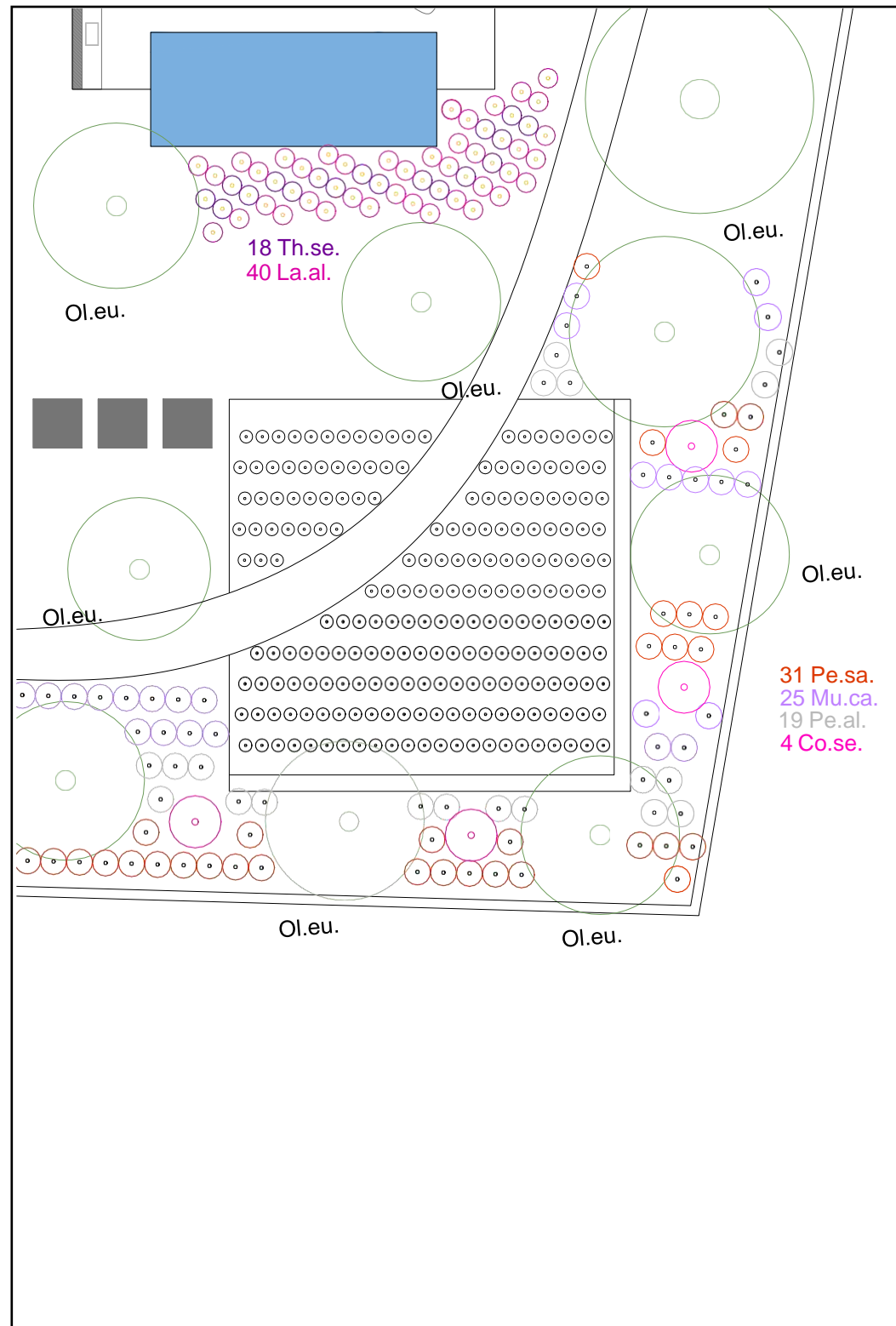
ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΟΣ ΚΗΠΟΣ

φωτορεαλιστική απεικόνιση πρότασης

ΜΠΟΣΤΑΝΙ

Φυτοτεχνικό σχέδιο Γ

ΚΗΠΕΥΤΙΚΑ				
ΧΕΙΜΩΝΑΣ				
<i>Brassica olearacea</i> var. <i>italica</i>	Μπρόκολο	<i>Br.al.va.it</i>	66	0,40m
<i>Brassica olearacea</i> var. <i>botrytis</i>	Κουνουπίδι	<i>Br.al.va.bo</i>	59	0,50m
<i>Brassica olearacea</i> var. <i>capitata</i>	Λάχανο	<i>Br.al.va.ca</i>	91	0,50m
<i>Lactusa sativa</i>	Μαρούλι	<i>La.sa.</i>	34	0,30m
ΣΥΝΟΛΟ			250	
ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ				
<i>Solanum lycopersium</i>	Ντομάτα	<i>So.ly.</i>	91	0,6m
<i>Cucumis sativus</i>	Αγγούρι	<i>Cu.sa.</i>	40	0,70m
<i>Capsicum annuum</i>	Πιπεριά	<i>Ca.an.</i>	59	0,50m
<i>Lactusa sativa</i>	Μαρούλι	<i>La.sa.</i>	34	0,30m
ΣΥΝΟΛΟ			224	

ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΟΣ ΚΗΠΟΣ

φωτορεαλιστική απεικόνιση πρότασης

ΠΡΟΤΑΣΗ

Masterplan

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ | 1 1

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

-Αποστολόπουλος Κ. και Σδράλη Δ., «Εναλλακτικός και ήπιος τουρισμός υπαίθρου», Ελληνοεκδοτική, 2009

-Τσάρτας Π., Μοίρα Π., Λαγός Δ., Σταμπουλής Γ., Μπάρλας Α.,
Συνεδρία «Πρόγραμμα επικαιροποίησης γνώσεων αποφοίτων ΑΕΙ στην οργάνωση, διοίκηση τουριστικών επιχειρήσεων και στην προώθηση τουριστικών προορισμών», Αθήνα 2014

-Λογοθέτης, Μ., «Αγροτικός Τουρισμός», Εκδόσεις Δωρικός, Αθήνα, 1988

-Ανδριώτης Κ., Αειφορία και εναλλακτικός τουρισμός – αγροτουρισμός, οικοτουρισμός και ορεινός τουρισμός, Εκδόσεις Αθ. Σταμούλης, Αθήνα, 2007

-Τσάρτας Π., Μοίρα Π., Λαγός Δ., Σταμπουλής Γ., Μπάρλας Α.,
Συνεδρία «Πρόγραμμα επικαιροποίησης γνώσεων αποφοίτων ΑΕΙ στην οργάνωση, διοίκηση τουριστικών επιχειρήσεων και στην προώθηση τουριστικών προορισμών», Αθήνα 2014

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

Ιστότοπος : https://hellasagrotourism.org/basikes_arxes Ιστότοπος δήμου

Καλαμάτας : <http://www.kalamata.gr/>

Ιστότοπος δήμου Μάνης : <http://www.mani.org.gr>

Ιστότοπος Ελληνικής ορνιθολογικής Εταιρείας : http://www.ornithologiki.gr/page_in

Ιστότοπος Αγροτουριστικού καταλύματος : <http://www.artfarm.gr>

Ιστότοπος δήμου Μάνης : <http://www.mani.org.gr/taigetos/>

Ιστότοπος Οδηγός της φύσης : <https://www.naturagraeca.com>

Ιστότοπος ψηφιακής εφημερίδας : https://el.wikipedia.org/wiki/Νομός_Μεσσηνίας

Ιστότοπος ψηφιακής εφημερίδας : <http://newsmessinia.blogspot.com/>

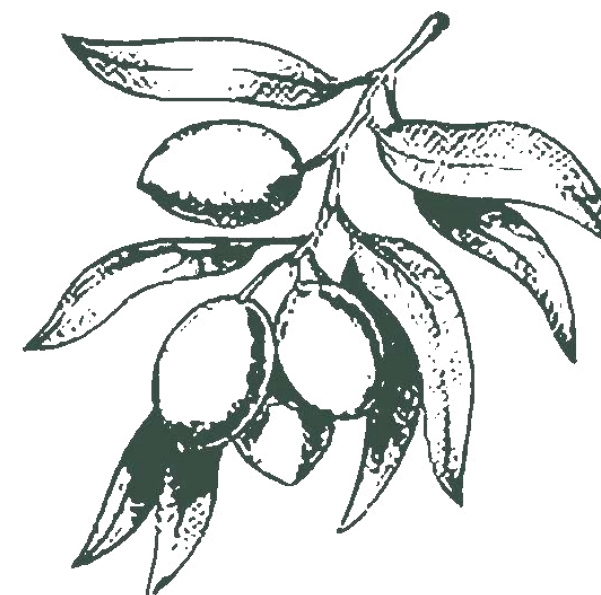
Ιστότοπος ψηφιακής εφημερίδας : <http://www.monumenta.org/article.php>

Ιστότοπος ψηφιακής εφημερίδας : <https://insidestory.gr/article/kalamatas>

Ιστότοπος : <https://el.wikipedia.org/wiki/Ταύγετος>

_ Ιστότοπος σχολείο Τουρισμού Καλαμάτας : <http://schooloftourism.gr/>

ΠΗΓΕΣ ΕΙΚΟΝΩΝ | 12

Εικόνα 1. συγκομιδή πρώτης ύλης (πηγή: www.yraithros.gr)

Εικόνα 2. εκπαίδευση τρόπου παραγωγής πρώτης ύλης (πηγή: www.yraithros.gr)

Εικόνα 3. Καλαμάτα (πηγή: <https://best-tv.gr>)

Εικόνα 4. Ταΰγετος (πηγή: <https://www.tharrosnews.gr>)

Εικόνα 5. Ακρωτήριο Ακρίτας (πηγή: <https://www.tharrosnews.gr>)

Εικόνα 6. Καλντερίμι Μπίλιοβο (πηγή: προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 7. Καταρράκτης Νέδας (πηγή: προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 8. Παραλία Καλαμάτας (πηγή: προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 9. Στάδιο Αρχαίας Μεσσήνης (πηγή: www.travel.gr)

Εικόνα 10. Θέατρο Αρχαίας Μεσσήνης (πηγή: www.greece.terrabook.com)

Εικόνα 11. Τείχη Αρχαίας Μεσσήνης (πηγή: www.travel.gr)

Εικόνα 12. Παραγωγή ελαιολάδου με ψυχρά ζύμωση (πηγή: προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 13. Παραγωγή ελαιολάδου με ψυχρά ζύμωση (πηγή: προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 14. Παραγωγή ελαιολάδου με ψυχρά ζύμωση (πηγή: προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 15. Εξαγωγή ελαιολάδου (πηγή: προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 16. μεταφορά ελαιόκαρπων (πηγή: αρχείο Λαογραφικού Μουσείου Μαντίνειας)

Εικόνα 17. συγκομιδή ελαιόκαρπων (πηγή: αρχείο Λαογραφικού Μουσείου Μαντίνειας)

Εικόνα 18. Αποθήκευση ελαιόκαρπων (πηγή: αρχείο Λαογραφικού Μουσείου Μαντίνειας)

Εικόνα 19. Γυναικείος Συναιτερισμός Μελιγαλά (πηγή: Προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 20. Αγρόκτημα Art farm (πηγή: Προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 21. Υπαίθρια εργαστήρια Art farm (πηγή: Προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 22. Δεντρόσπιτο στο αγρόκτημα Art farm (πηγή: Προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 23. Υπαίθριο θέατρο στο αγρόκτημα Art farm (πηγή: Προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 24. Παραδοσιακή πέτρινη κατοικία στην Τρίοδο (πηγή: Προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 25. Παραδοσιακό πέτρινο ελαιοτριβείο στην Τρίοδο (πηγή: Προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 26. Παραδοσιακή πέτρινη κατοικία στην Τρίοδο (πηγή: Προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 27. Βαρκάδα στον Πάμισο Ποταμό (πηγή: Προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 28. Βαρκάδα στον Πάμισο Ποταμό (πηγή: Προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 29. Πάμισος ποταμός (πηγή: Προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 30. Αλεπού - *Vulpes vulpes* (πηγή: www.naturagraeca.com)

Εικόνα 31. *Rodarcis peloropnesiacus* (πηγή: www.naturagraeca.com)

Εικόνα 32. *Falco peregrinus* (πηγή: www.naturagraeca.com)

Εικόνα 33. *Lithobates catesbeianus* (πηγή: www.naturagraeca.com)

Εικόνα 34-42. (πηγή: www.naturagraeca.com)

Εικόνα 43. Θέση αγροτεμαχίου (πηγή: <https://www.google.com/maps>)

Εικόνα 44. Πρόσβαση Καταλύματος (πηγή: προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 45. Υπάρχον κτίσμα Άποψη α' (πηγή: προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 46. Υπάρχον κτίσμα Άποψη β' (πηγή: προσωπικό αρχείο)

Εικόνα 47 - 49. Άποψη Αγροτεμαχίου (πηγή: προσωπικό αρχείο)

ΠΗΓΕΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ | 13

_Διάγραμμα 1-3 : <https://www.meteoblue.com>

_Διάγραμμα 4 : <https://mapstack.stamen.com>